Адыгэ макъ

№ 25 (19539)
2010-рэ илъэс
ШЭМБЭТ
МЭЗАЕМ и 13

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИIЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

ТХЬАКIУЩЫНЭ Аслъан: «АДЫГЕИМ ЩЫПСЭУХЭРЭМ ШIУ АЛЪЭГЪУХ АБХЪАЗЫМ ИЦIЫФ ГУШХОХЭУ ШЪХЬАФИТЫНЫГЪЭР ЗИКIАСЭХЭР!»

Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъан тыгъуасэ хэлэжьагъ Абхъаз Республикэм и Президентэу Сергей Багапш иинаугурацие.

Республикэм ипащэу ятIонэрэ пIалъэкIэ хадзыжьыгъэр иIэнатIэ зэрэIухьэрэм фэгъэхьыгъэ Iофтхьабзэр Абхъаз къэралыгъо филармонием щыкIуагъ.

Официальнэу иIэнатIэ зыIохьэм ыуж Сергей Багапш ипсалъэ зэрэщыхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, бэмышIэу Грузием зичэзыу уIэшыгъэ зэIуупIэныгъэ дыриIэным игъунапкъэ нэсыгъэ Абхъазым чIыпIэу ыубытырэм изыкIыныгъэ къыгъэнэжьыным иIофыгъо зэшIуихын ылъэкIыгъ.

— Хэгъэгушхом — Урысые Федерациеу дунэе сообществэм ыпашъхьэкIэ пшъэдэкIыжь ин зыплIэIу изылъхьагъэм — ишIуагъэкIэ, тикъэралыгъо ишъхьафитыныгъэ еуцолIэнхэм тыкъыфэкIуагъ, — къыIуагъ Сергей Багапш.

Урысые Федерацием и Президентэу Дмитрий Медведевым пшъэрылъ зэрэфишIыгъэм тетэу Абхъазым и Президент иинаугурацие хэлэжьагъ УФ-м и Федеральнэ ЗэIукIэ ФедерациемкIэ и Совет и Тхьаматэу Сергей Мироновыр. Iофтхьабзэм джащ фэдэу хэлэжьагъэх Урысые Федерацием и Къэралыгъо Думэ идепутатхэр, Урысыем ишъолъыр заулэмэ япащэхэр, абхъаз лъэпкъым къыхэкIыгъэхэу Тыркуем щыпсэухэрэм ялIыкIохэр, IэкIыб къэралхэу Абхъазым ишъхьафитыныгъэ дезыгъэштагъэхэм яофициальнэ лIыкIохэр.

— Адыгеим щыпсэухэрэм шIу алъэгъух Абхъазым ицIыф гушхохэу шъхьафитыныгъэр зикIасэхэр! — щыхигъэунэфыкIыгъ ТхьакIущынэ Аслъан журналистхэм адыриIэгъэ зэдэгущыIэгъум. — Адыгэхэмрэ абхъазхэмрэ язэкъошныгъэ лIэшIэгъу пчъагъэхэм ащыушэтыгъэ хъугъэ. ГъунэгъушIу зэфыщытыкIэхэмрэ зэгурыIоныгъэмрэ пытэу тызэрапхы. 1992-рэ илъэс къиным Абхъазым инарод тыригъусагъ, 2002-рэ илъэсым шышъхьэIуми ащ дедгъэштагъ, тызэгъусэу Абхъазым ишъхьафитыныгъэ хэдгъэунэфыкIыгъ!

Республикэм ипащэ къызэриIуагъэмкIэ, ткъош абхъазхэр экономикэм, культурэм, гъэсэныгъэм япхыгъэ Iофыгъохэм язэшIохынкIэ, ныбжьыкIэ проектхэм тызэгъусэу тахэлэжьэнымкIэ Адыгеир ренэу IэпыIэгъу зэрафэхъущтым, зэрадеIэщтым ерэмыхъырэхъышэх.

ТхьакIущынэ Аслъан осэшхо фишIыгъ Сергей Багапш республикэм апшъэрэ IэнатIэу щиIыгъым епхыгъэу Iофэу ышIэрэм ыкIи фэлъэIуагъ Абхъазым и Президентэу икIэрыкIэу зэрэхадзыжьыгъэм елъытыгъэу гъэхъагъэ хэлъэу къыфэгъэзэгъэ пшъэрылъыр ыгъэцэкIэнэу.

Адыгэ Республикэм и Президент ипресс-къулыкъу

АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ И ПРЕЗИДЕНТ И УКАЗ

Медалэу «Адыгеим и Щытхъуузехь» зыфиIорэр И. Т. Трубилиным фэгъэшъошэгъэным ехьылIагъ

Адыгэ Республикэм инаукэрэ игъэсэныгъэрэ яхэхъоныгъэ пае IэпэIэсэныгъэшхо зыхэлъ кадрэхэм якъэгъэхьазырын, ныбжьыкIэхэм япатриотическэ пIуныгъэ иIахьышхо зэрахишIыхьэрэм фэшI медалэу **«Адыгеим и Щытхъуузехь»** зыфиIорэр

Трубилин Иван Тимофей ыкъом — экономикэ шIэныгъэхэмкIэ докторым, профессорым, апшъэрэ профессиональнэ гъэсэныгъэ языгъэгъотырэ федеральнэ къэралыгъо еджапIэу «Кубанскэ къэралыгъо аграрнэ университетым» ипрезидент фэгъэшъошэгъэнэу.

Адыгэ Республикэм и Президентэу ТХЬАКIУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ,
мэзаем и 10, 2010-рэ илъэс
N 12

ДЕПУТАТХЭМ АПАЙ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иятIокIитIонэрэ тфырэ зэхэсыгъо 2010-рэ илъэсым мэзаем и 17-м зэIуагъакIэ.

Зэхэсыгъом иповесткэ ипроект мы къыкIэлъыкIорэ Iофыгъохэр хагъэхьагъэх: ятIонэрэ еджэгъум телъытэгъэ законопроектхэр: «Муниципальнэ къулыкъушIэхэм класснэ чинхэр зэрафаусырэ ыкIи къазэрафагъэнэжьырэ шIыкIэм ехьылIагъ» зыфиIорэр, Адыгэ Республикэм изаконхэм зэхъокIыныгъэхэр афэшIыгъэнхэм ехьылIагъэхэр: «Адыгэ Республикэм имуниципальнэ къулыкъу ехьылIагъ», «Административнэ правэукъоныгъэхэм яхьылIагъ», «ЧIыпIэ зыгъэIорышIэжьыным ехьылIагъ» зыфиIохэрэр; апэрэ еджэгъум телъытэгъэ законопроектхэр: «Адыгэ Республикэм и Законэу «ЧIыгу зэфыщытыкIэхэр тэрэзэу гъэпсыгъэнхэр», «Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хэбзэ органхэм яIофшIэн ехьылIэгъэ къэбархэм алъыIэсынхэ алъэкIынэу щытыным ылъэныкъокIэ правэзэфыщытыкIэ зырызхэр тэрэзэу гъэпсыгъэнхэм ехьылIагъ» зыфиIохэрэр; Адыгэ Республикэм изаконхэм зэхъокIыныгъэхэр афэшIыгъэнхэм ехьылIагъэхэр: «Адыгэ Республикэм и УплъэкIу-лъытэкIо палатэ ехьылIагъ», «Адыгэ Республикэм икъэралыгъо социальнэ IэпыIэгъу ехьылIагъ», «Адыгэ Республикэм машIохэр щынэгъончъэу щыгъэпсыгъэнхэм ехьылIагъ», «Адыгэ Республикэм предпринимательствэ цIыкIум ыкIи гурытым хэхъоныгъэхэр щягъэшIыгъэнхэм ехьылIагъ» зыфиIохэрэр.

Зэхэсыгъом иIофшIэн сыхьатыр 11.00-м щырагъэжьэщт Жуковскэм иурам тет унэу номерэу 22-м хэт Залышхом.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэ игуадзэу САПЫЙ Вячеслав.

НЕПЭ ХЭУКЪУАГЪЭХЭМИ...

Зыныбжь имыкъугъэхэу законыр зыукъуагъэхэр охътэ гъэнэфагъэм зыщаIыгъырэ Гупчэм Адыгеим ыкIи Пшызэ шъолъыр ащыпсэурэ быслъымэнхэм ямуфтиеу Емыж Нурбыйрэ чыристан динлэжьэу Александррэ тыгъуасэ щыIагъэх. Адыгэ Республикэм хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэрэ динлэжьхэмрэ зэзэгъыныгъэу зэдашIыгъэм Iофтхьабзэр епхыгъэу щыт.

Гупчэм ипащэу Александр Шевляковым къызэрэхигъэщыгъэмкIэ, зыныбжь имыкъугъэ нэбгырэ 26-рэ охътэ гъэнэфагъэм мыщ щаIыгъын амал яI. Аужырэ шапхъэхэм адиштэу зэтырагъэпсыхьэгъэ унэм еджэпIэ ыкIи зыгъэпсэфыпIэ чIыпIэхэр, шхапIэр, тренажер зал, нэмыкIхэри хэтых. ЩыIэныгъэм чIыпIэ къин ригъэуцогъэ кIэлэцIыкIухэм ящыкIагъэр зэкIэри арагъэгъоты, психологическэу IэпыIэгъу афэхъух. НахьыбэрэмкIэ къяуалIэхэрэр унэгъо имыкъухэм арыс ыкIи ны-тыхэр зышъхьащымыт сабыйхэр арых. Федеральнэ законым диштэу, ахэр мэфэ 30-рэ гупчэм щаIыгъых, нэужым унагъохэм аратыжьых е зэфэшIыгъэ шIыкIэм тет еджэпIэ учреждениехэм агъакIох. Гукъау нахь мышIэми, мыхэм ащыщыбэм етIани къагъэзэжьэу къыхэкIы.

Динлэжьхэмрэ кIэлэцIыкIухэмрэ шъхьэихыгъэу зэдэгущыIагъэх. Зыныбжь имыкъугъэхэм къатыгъэ упчIэхэм яджэуапхэр аратыжьыгъэх. ЩыIэныгъэм мыхэр чIыпIэ къин ригъэуцуагъэх нахь мышIэми, гъэсэныгъэ зэрагъэгъотын, алъэ пытэу теуцонхэм пае законыр амыукъоу, ялэгъухэм янэкъокъухэзэ, ыпэкIэ лъыкIотэнхэ зэрэфаер къыхагъэщыгъ.

ТапэкIи мыщ фэдэ зэIукIэгъу-зэдэгущыIэгъухэр зэхащэхэзэ ашIынэу бгъуитIур зэзэгъыгъэ.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

Сурэтыр Iэшъынэ Аслъан къытырихыгъ.

Къатмэс ГощлъапIэ Джумалдинэ ыпхъур илъэс 50 зэрэхъурэмкIэ тыгу къыддеIэу тыфэгушIо! Псаунығъэ пытэ иIэу, исабыйхэм яхъяр ыгъэнасыпышIоу, къыпэблагъэхэм гушIуагъо нэмыкI къыфамыхьэу джыри бэрэ щыIэнэу тыфэлъаIо!

IIахьылхэмрэ игупсэхэмрэ.

АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ И КЪЭРАЛЫГЪО СОВЕТ — ХАСЭМ

Илъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыряIэу псэуалъэхэр зэрагъэпсыхэрэм, яIофшIэн хэшIыкIышхо зэрэфыряIэм, Адыгэ Республикэм исоциальнэ-экономикэ хэхъоныгъэ яIахьышхо зэрэхашIыхьэрэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ афагъэшъошагъ:

Дыды Алый Мыхъутарэ ыкъом, ОАО-у «Псэолъэ конструкциехэмрэ гъогушI машинэхэмрэ къыдэзыгъэкIырэ Вологодскэ заводым» икъутамэу Адыгэкъалэ ия 40-рэ илъэс ыцIэкIэ щытым иучасткэ имастер шъхьаIэ.

Соколов Андрей Юрий ыкъом, ОАО-у «Псэолъэ конструкциехэмрэ гъогушI машинэхэмрэ къыдэзыгъэкIырэ Вологодскэ заводым» икъутамэу Адыгэкъалэ ия 40-рэ илъэс ыцIэкIэ щытым идиректор.

Мэзаем и 15-р — адэбз узыр зиIэ кIэлэцIыкIухэм я Дунэе маф

АХЪЩЭР АФЭКIОЩТ

Кубанскэ къэралыгъо медицинскэ университетым икъутамэу Мыекъуапэ дэтыр, онкологие узхэм зыщяIэзэхэрэ Адыгэ республикэ диспансерыр (АРКОД-р) ыкIи медицинскэ училищыр кIэщакIо зыфэхъугъэхэ шIушIэ ермэлыкъ мэзаем и 15-м Адыгеим икъэлэ шъхьаIэ щыкIощт. Адэбз узыр зиIэ кIэлэцIыкIухэм я Дунэе мафэ тефэу мы Iофтхьабзэр ахэм зэхащэ. АРКОД-м испециалистэу Ольга Неткачевам къызэриIуагъэмкIэ, академием ыкIи училищым ястудентхэм гъомылапхъэу къагъэхьазырыгъэхэр мы ермэлыкъым щащэщтых, ахэм ахъщэу къакIакIорэр адэбз узыр зиIэ кIэлэцIыкIухэм афатIупщыщт. ПстэумкIи ащ фэдэу кIэлэцIыкIу 43-рэ республикэм щэпсэу. ЗышIоигъо пстэури ермэлыкъым къыхэлэжьэн алъэкIыщт.

Адэбз узым пэшIуекIогъэным и Дунэе мафэ ипэгъокIэу агъэнэфэгъэ Iофтхьабзэхэм ермэлыкъыр къахеубытэ.

Ольга Неткачевам къызэрэхигъэщыгъэмкIэ, ермэлыкъым имызакъоу, мы Iофыгъом фэгъэхьыгъэ Iофтхьэбзэ зэфэшъхьафхэр республикэм щызэхащэх. Медицинэм ыкIи гъэсэныгъэм япхыгъэ учреждениехэр ахэм чанэу къахэлажьэх. ГущыIэм пае, мэзаем и 11-м Мыекъуапэ игурыт еджапIэу N 10-м кIэлэцIыкIухэр тутынешъоным зэрэщыуухъумэщтым фэгъэхьыгъэ зэIукIэ ныдыхэм апае щызэхащэгъагъ. Ащ специалист зэфэшъхьафэу хэлэжьагъэхэм ны-тыхэм анахьэу анаIэ зытырагъэтын фаехэр, кIэлэцIыкIухэм зэрадэгущыIэщтхэр, зэрэзекIощтхэр къафаIотагъэх.

ЗЫЗЭРЭУУХЪУМЭЩТЫР КЪЫЩЕIО

УФ-м и МЧС АР-мкIэ и ГъэIорышIапIэ испециалистхэм терроризмэм зызэрэщыуухъумэщтым фэгъэхьыгъэу тхылъ джырэблагъэ къыдагъэкIыгъ. ГъэIорышIапIэм ипащэ терроризмэм пэшIуекIорэ Iофтхьабзэхэм язэхэщэнкIэ игуадзэу полковникэу М. В. Аверьяновымрэ ипресс-къулыкъу ипащэу подполковникэу С. С. Сергеевымрэ ар зэхагъэуцуагъ. Терроризмэм ищынагъо щыIэмэ, узэрэзекIощтыр, зызэрэуухъумэщтыр, уиIахьыл-гупсэхэм узэрадеIэщтыр, нэмыкI цIыфэу гузэжъогъу хэфагъэхэм IэпыIэгъу зэряптыщтыр игъэкIотыгъэу ащ къыщеIо, упчIэу МЧС-м къыфагъэзэхэрэм ащыщыбэхэм яджэуапхэр итых.

ГъэIорышIапIэм ипащэу полковникэу Гъунэжьэкъо Мурат «Памяткэм» къытегущыIэзэ, МЧС-м испециалистхэм опытэу яIэ хъугъэр, наукэм ыгъэунэфыгъэхэр, дунаим къыщыхъурэ теракт хэм къагъэлъагъохэрэр къыдалъытэхэзэ, шапхъэу ашIэн ыкIи агъэцэкIэн фаехэр зэрэзэхагъэуцуагъэхэр, ахэр къызэрыкIоу, гурыIогъошIоу къызэратхыжьыгъэхэр къыхигъэщыгъ.

— Терроризмэр анахь щынагъоу ыкIи узыгъэгумэкIын Iофыгъошхоу щыIэхэм ащыщ, — ыIуагъ ащ. — Террористхэм ежьхэм политическэ гухэлъэу яIэхэр къызыдагъэхъунхэм фэшI цIыфхэр агъэфедэх, агъэщынэнхэм пае анахь зыщямыжэхэрэм ошIэ-дэмышIэу къашъхьащэхьэх. Арышъ, зэрэзекIощтхэм щыгъуазэхэмэ, террористхэм нахь макIэу ащыщынэщтых, шапхъэхэр агъэцакIэхэмэ зыкъаухъумэжьышъущт. «Личная безопасность в условиях угрозы террористического проявления» — джары тхылъым зэреджагъэхэр.

УФ-м и МЧС АР-мкIэ и ГъэIорышIапIэ ипресс-къулыкъу

ШIэныгъэр

АДЫГАБЗЭМКIЭ ОЛИМПИАДЭМ ИКIЭУХХЭР

Всероссийскэ олимпиадэм иреспубликэ уцугъо хэхьэгъэ предмет зэфэшъхьафхэмкIэ кIэуххэм нэIуасэ шъуафэтшIыгъ. Ау адыгабзэмкIэ олимпиадэр адрэ предметхэм атекIэу зэрэзэхащэрэм къыхэкIыкIэ кIэуххэр тIэкIу ауж къинагъэх.

Урыс кIэлэеджакIохэу адыгабзэр зэзыгъашIэхэрэмрэ адыгэ кIэлэеджакIохэмрэ шъхьафэу зэрэзэнэкъокъухэрэм нахь улэу къыпэкIы. Ау ар тэрэз. Сыда пIомэ адыгэ къуаджэ къикIыгъэу, адыгабзэр зиныдэлъфыбзэмрэ урыс пшъэшъэ IупкIэ цIыкIоу адыгабзэ зэзыгъашIэ зышIоигъомрэ зэбгъэнэкъокъунхэр тэрэзыIо хъурэп.

ГъэцэкIэнхэр уцугъуитIоу зэтефыгъагъэх. Апэрэр тест гъэцэкIэнэу щытыгъ, ятIонэрэм творческэ IофшIэныр къыдыхилъытэщтыгъ. Адыгэ кIэлэеджакIохэр тхагъэх, урыс кIэлэеджакIохэм жэрыIоу рассказ зэхагъэуцуагъ.

ЗэкIэмкIи олимпиадэм нэбгырэ 57-рэ хэлэжьагъ. Командэхэм яхьылIагъэу къэпIон зыхъукIэ, апэрэ чIыпIэр Теуцожь районым къыдихыгъ, ятIонэрэр — Кощхьэблэ, ящэнэрэр Тэхъутэмыкъое районхэм афагъэшъошагъэх.

Нэбгырэ пэпчъ чIыпIэу къыхьыгъэм ехьылIагъэу игугъу къэтшIын. **Я 9-рэ** классхэмкIэ анахь дэгъухэу къыхахыгъэх Теуцожь районымкIэ Нэчэрэзые еджапIэм къикIыгъэ Дэгумыкъо Саидэрэ (езыгъаджэрэр Бэгъ Нурыет) Кощхьэблэ районымкIэ Еджэркъое еджапIэм щыщэу Мэрэтыкъо Заремэрэ (езыгъаджэрэр Къуикъо Ирин). Мыхэм ябаллхэр зэфэдизых.

Я 10-рэ классхэмкIи анахь дэгъухэм ябаллхэр зэфэдизых. Ахэр Мыекъопэ гурыт еджапIэу N 6-мкIэ Гъыщ Заринэрэ (ащ икIэлэегъаджэр Дзыбэ Светлан) Адыгэ республикэ гимназиемкIэ Пчэнышъое Мариеттэрэ (ар регъаджэ Хъоц Ларисэ).

Я 11-рэ классхэмкIэ анахь баллыбэ къэзыхьыгъэр Шэуджэн районымкIэ Хьатыгъужъыкъое еджапIэм къикIыгъэу КIэрэщэ Асыет. Ар Хьаткъо Сусанэ регъаджэ.

Я 9-рэ классхэмкIэ ятIонэрэ ыкIи ящэнэрэ чIыпIэхэр аубытыгъэх Адыгэкъалэ щыщэу Датхъужъ Фатимэрэ Тэхъутэмыкъое районымкIэ еджапIэу N 24-м къикIыгъэу Талъэкъо Къутасэрэ.

Олимпиадэм хэлэжьагъэу я 2 — 3-рэ чIыпIэхэр къэзыхьыгъэхэм зэкIэми ацIэ къепIонэу атефэ, ау пчъагъэр зэрэбэм къыхэкIэу дгъэкIэкIын фаеу мэхъу.

Урысыбзэр зиныдэлъфыбзэхэмкIэ апэрэ хъугъэх Кощхьэблэ районымкIэ селоу Вольнэм щыщэу Фаина Исмаиловамрэ Яблоновскэм къикIыгъэ Виктория Ляшенкэмрэ. Езыгъаджэхэрэр Хьамдэхъу Фатимэрэ ШъхьэтIумэ Риммэрэ.

Я 10-рэ классхэмкIэ апэрэ чIыпIэр аубытыгъ Пэнэжьыкъуае щыщэу Анжела Поповамрэ къутырэу Игнатьевскэм къикIыгъэ Анна Черненкэмрэ.

Я 11-рэ классхэмкIэ — селоу Натырбые щыщэу Анастасия Горулькэрэ Тэхъутэмыкъое районымкIэ Мнацаканян Эммэрэ.

СИХЪУ Гощнагъу.

УПЛЪЭКIУНЫР

Федеральнэ къэралыгъо учреждениеу «СтандартизациемкIэ, метрологиемкIэ ыкIи сертификациемкIэ Адыгэ гупчэр» зыфиIорэм идиректор ипшъэрылъхэр ыгъэцэкIэнхэу Матыжъ Аслъан загъэнэфагъэр бэшIагъэп. IофшIэпIакIэу зыIуагъэхьагъэм еплъыкIэу ригъэшIыхэрэм ыкIи пшъэрылъэу агъэцакIэхэрэм кIэкIэу къатедгъэгущыIэ тшIоигъоу джырэблагъэ упчIэ заулэкIэ ащ зыфэдгъэзагъ.

ТИФИТЫНЫГЪЭХЭР

КЪЭТЭЖЪУГЪЭУХЪУМЭХ

— Аслъан, о узэреплъырэмкIэ, цIыфхэм ящыIакIэ идэгъугъэ непэ сыдэущтэу гъэпсыгъа ыкIи ар нахьышIу шIыгъэным пае сыда шIэгъэн фаеу плъытэрэр?

— ШъыпкъэмкIэ, аужырэ лъэхъаным «цIыфхэм ящыIакIэ идэгъугъ» зыфэпIощт къэIуакIэр бэрэ агъэфедэу аублагъ. Ащ тетэу зыкIэгъэпсыгъэр цIыфхэм ящыIакIэ идэгъугъэ зэрэхэмыхъорэр арынкIэ енэгуягъо, нэмыкI шIыкIэм тетэу къэмыIощтмэ. Нахьыпэм къэралыгъом ыгъэIорышIэщтыгъэ лъэныкъохэр джы бэдзэр зэфыщытыкIэ щыIакIэм тетэу агъэпсыгъэх, унэе IофшIапIэхэм аIэ илъ хъугъэх. Ащ фэдэ екIолIакIэм иаужырэ щысэу къэбгъэлъэгъон плъэкIыщт гъомылэпхъэ продуктхэр шIокI имыIэу сертификацие ашIынхэ фаеу зэрэщытыгъэм къехъулIагъэр. Апэ-

рапшIэ а пшъэрылъыр къэралыгъо структурэхэм яIофшIэн къыхиубытэхэрэм ахагъэкIыжьыгъ ыкIи бэдзэр зэфыщытыкIэ щыIакIэм тегъэпсыкIыгъэ фирмэхэу, фирмэ цIыкIухэу а отраслэм щылажьэхэрэм, а IофымкIэ заказхэр зытыщтыгъэхэм язэфыщытыкIэ къызэрыкIоу агъэпсыгъ. Ащ елъытыгъэу Iофым ищыкIэгъэ закъоу хъугъэр продукциер сертификацие шIыгъэным ычIыпIэкIэ а фэIо-фашIэм ыуасэ атынышъ, тхылъыпIэ цIыкIур къаIахыныр ары ныIэп. Iофыр ащ тетыгъэмэ, джы сертификациер техыжьыпэгъэным зыфагъэхьазыры. ЗэкIэми анахь щынагъоу щытыр а Iофым телъхьапIэу къыфагъотыгъэр ары. ЫпэкIэ агъэфедэщтыгъэ зекIуакIэхэм апкъ къикIэу сертификацием шIуагъэ къымытыжьэу гъэпсыгъэ хъугъэшъ, ар техыжьыгъэныр нахь дэгъоу алъытэу аублагъ. Джы продукциякIэр бэдзэршIыпIэм ибгъэхьаным пае ищыкIагъэр декларацие птхыныр ары ныIэп. Ащ зэригъэпсырэмкIэ, къэралыгъо органхэм продукцием ищынэгъончъагъэ ауплъэкIун алъэкIыщт, ау идэгъугъэ лъыплъэнхэу щытэп. Мыщ дэжьым теубытагъэ хэлъэу къыщыпIон плъэкIыщт бэдзэр зэфыщытыкIэхэм арылэжьэрэ субъектхэм пшъэдэкIыжьышхо зыфалъэгъужьыным ыкIи яIофшIэн дэгъоу зэхащэным къэралыгъор зэрежэрэр, ау, гухэкI нахь мышIэми, джырэкIэ ащ тетэу хъурэп. ГумэкIыгъоу щытыр зэ — зы бгъумкIэ, етIанэ — адрэ бгъумкIэ зытыдзыныр тихэгъэгу бэшIагъэу илъ хъугъэ гупшысакIэу зэрэщытыр ары. Ары шъхьаем, сыда товархэр зыщэфыхэрэ, фэIо-фашIэхэр зыгъэфедэхэрэ цIыфхэу ренэу зипсаунигъэ зэщагъакъохэрэр, агъапцIэхэрэр, кIэкIэу къэпIон хъумэ, ренэу гумэкI хэтхэр зэрэмысэхэр? Пермскэ краим щыIэгъэ машIом, Саяно-Шушенскэ ГЭС-м къыщыхъугъэ аварием афэдэхэм зарихьылIэхэкIэ ары ныIэп мысагъэр зытелъхэм (нахь гъэпщынэгъошIухэм) алъыхъухэу заублэрэр.

Хэхъоныгъэ тIэкIу горэ зышIырэ къэрал пстэуми цIыфхэм ящыIакIэ идэгъугъэ зэлъытыгъэ Iофыгъо нахь шъхьаIэхэр пхъашэу ащагъэIорышIэх ыкIи джащ фэдэу ахэм къэралыгъор пхъашэу ащалъэплъэ. Сицыхьэ телъ тэри а шIыкIэм тыкъызэрекIужьыщтым. Ау ащ тетэу хъун зилъэкIыщтыр тэ, товархэм ыкIи фэIо-фашIэхэм ягъэфедэкIо пстэуми, товархэмрэ фэIо-фашIэхэмрэ ядэгъугъэ зыкъегъэIэтыгъэным тыфэбанэ зыхъукIэ арыкIэ енэгуягъо. ГухэкI нахь мышIэми, джырэкIэ ащ тетэу тфэгъэпсырэп.

— Арэу щытми, къытащэрэ товархэм ыкIи тфагъэцэкIэрэ фэIо-фашIэхэм ядэгъугъэ зыкъегъэIэтыгъэным пае тэ, цIыф къызэрыкIохэм, сыда тшIэн фаер?

— АпэрапшIэ тынаIэ зытетын фаер тифитыныгъэхэр тшIэнхэр ары. Ахэм такъыпкъырымыкIэу зи къыддэхъущтэп. УФ-м и Законэу «ЩэфакIом ифитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэм ехьылIагъ» зыфиIорэм ия 7-рэ статья иа 1-рэ Iахь мырэущтэу къыщеIо: «Тызэресэгъэ шIыкIэм тетэу товархэр (IофшIэнхэр, фэIо-фашIэхэр) агъэфедэхэ, щагъэлъыхэ, зэращэхэ ыкIи утилизацие ашIыхэ зыхъукIэ, цIыфым ищыIэныгъэкIэ, ипсаунигъэкIэ, къэзыуцухьэрэ дунаимкIэ щынэгъончъэу ахэр щытынхэм, джащ фэдэу цIыфым имылъку зэрар рамыхынэу гъэпсыгъэным ифитыныгъэ щэфакIом иI). Мыщ дэжьым къыщыIогъэн фае товархэм (IофшIэнхэм, фэIо-фашIэхэм) апае шIокI имыIэу производителым ыгъэцэкIэн фэе шапхъэхэр законхэм зэрагъэнафэхэрэр. Енэгуягъо непэ а шапхъэхэр зэкIэми ашIэнхэ фаеу щыткIэ.

— Мы Iофыр гъэтэрэзыгъэным пае шъо сыд фэдэ пшъэрылъха шъуиIэхэр?

— ЦСМ-м ифитыныгъэхэм ягугъу пшIын хъумэ, тэ пшъэрылъэу тиIэр къэралыгъо гъэIорышIэным къыхиубытэрэ лъэныкъо шъхьаIэхэу псаунигъэр къэухъумэгъэным, ветеринарием, чIыопсыр къэухъумэгъэным, промышленнэ щынэгъончъагъэм, сатыум, товар зэхъожьыным япхыгъэ Iофыгъохэм ыкIи товархэр зыдэлъын фаехэм ягъэкIугъэнхэм, почтэ ыкIи электросвязым, нэмыкIхэм яIофшIэн

епхыгъэ къэлъытакIэхэр зы шэпхъэ гъэнэфагъэм тетэу гъэпсыгъэнхэм иIофыгъохэр зехьэгъэнхэр ары. Яфитыныгъэхэм къапкъырыкIхэзэ, щэфакIохэр зыщыгъозэнхэ фаер товархэр къащэфыхэ, фэIо-фашIэхэр арагъэгъэцакIэхэ зыхъукIэ щэчалъэхэу, къызэралъытэхэрэ нэмыкI приборхэу щакIохэм агъэфедэхэрэр шэпхъэ гъэнэфагъэхэм зэрадиштэхэрэ шIыкIэр ары. Зэращэчыхэрэ, къызэралъытэхэрэ пкъыгъо пэпчъ, зэрагъэфедэгъэ пIалъэм елъытыгъэу, икъэлъытакIэ зэщыкIукIын ылъэкIыщт. Ащ пае ахэр уплъэкIугъэнхэм пIэлъэ гъэнэфагъэ иIэу щыт. Арышъ, юридическэ лицэкIэ алъытэхэу ыкIи шъхьэзэкъо предпринимательхэу иIофшIэнкIэ къэралыгъо уплъэкIуным къыхиубытэхэрэм щэчалъэхэу, къызэралъытэхэрэ нэмыкI приборхэу агъэфедэхэрэр шэпхъэ гъэнэфагъэхэм адиштэхэу гъэпсыгъэнхэм пае ахэм язытет тикъулыкъу рагъэуплъэкIун фае.

ГухэкI нахь мышIэми, а шапхъэр тыдэкIи ыкIи ипIалъэм ехъулIэу ащагъэцакIэ пIон плъэкIыщтэп. Хабзэм уплъэкIу IофшIэнхэр нахь макIэ шIыгъэнхэ фаеу зэрилъытэрэр ыкIи ар шIоигъоныгъэ тэрэзэу зэрэщытыр предпринимательхэм ащыщыбэм ежьхэм яшIоигъоныгъэ тегъэпсыкIыгъэу къызыгурагъаIо, законыр умыгъэцакIэми хъущтэу алъытэ. Тиреспубликэ ирайон пстэуми ащылэжьэрэ сатыушIыпIэ цIыкIухэм ыкIи общественнэ гъэшхэным пылъ предприятиехэм янахьыбэм ащагъэфедэ бэшIагъэу арамыгъэуплъэкIугъэ щэчалъэхэр ыкIи къызэралъытэрэ нэмыкI пкъыгъохэр. Сыда ащ къикIырэр? Ащ нафэ къешIы щэфакIохэм ыкIи шхапIэхэм ачIахьэхэрэм фэIо-фашIэхэр къафэзыгъэцакIэхэрэм къамыгъапцIэхэу къалъытэн зэрамылъэкIыщтыр. Мары гъэстыныпхъэ игъэхъуапIэхэм ащагъэфедэрэ приборхэр пIэлъэ-пIалъэкIэ ягъэуплъэкIугъэнхэм зыщызыдзыехэрэр, анахьэу Теуцожь ыкIи Тэхъутэмыкъое районхэм арытхэм, ахэтых. Джащ фэдэу газэу, псэу, электричествэу агъэфедагъэр зыфэдизыр къызэралъытэрэ приборхэр ипIалъэм уплъэкIугъэнхэм епхыгъэ къиныгъохэри мымакIэу щыIэх. ЗэкIэми анахь гумэкIыгъоу щытыр псаунигъэр къэухъумэгъэным фэлэжьэрэ организациехэм игъом арамыгъэуплъэкIугъэ приборхэр ащагъэфедэхэу къызэрэхэкIырэр ары. ЗэкIэмэ анахь гукIэгъуныгъэшхо зыхэлъ сэнэхьат зиIэхэу, цIыфым ипсаунигъэ къэухъумэгъэным фэгъэзагъэхэм агу хэзгъэкIынэу ыкIи ахэм япхыгъэ щысэхэр къэсхьынхэу сыфаеп, ары пакIошъ, цIыфым идавление тэрэзэу зэрамышыгъэм е Iэзэгъу уцэу ратыщтыр зыфэдизыр тэрэзэу зэрамыгъэнэфагъэм псаунигъэмкIэ зэрарэу къытын ылъэкIыщтыр зыфэдэр къызышIозгъэшIынэу сыфаеп. Ау ащ фэди хъун ылъэкIыщт, агъэфедэрэ приборхэм пчъагъэхэр тэрэзэу къамыгъэлъагъохэ зыхъукIэ.

— А Iофым епхыгъэ щысэ горэхэр къэпхьынхэ плъэкIыщта?

— Сатыумрэ товар зэхъожь IофшIэнымрэ ащагъэфедэрэ къызэралъытэхэрэ системэхэм япроцент 80-м нахьыбэп тагъэуплъэкIунэу къытахьылIэрэр. Псаунигъэр къэухъумэгъэным иорганизациехэмкIэ а пчъагъэр процент 82-м шIокIырэп. IофшIэнхэр щынэгъончъэу щытынхэм ыкIи IофшIэныр къэухъумэгъэным япхыгъэ уплъэкIунхэр зэрашIыхэрэ приборхэм япроцент 78-м нахьыбэп уплъэкIуныр ыкIугъэу агъэфедэрэр. КъызэтынэкIыгъэ 2009-рэ илъэсым къызэригъэлъэгъуагъэмкIэ, къызэралъытэхэрэ амалхэу сатыум щагъэфедэхэрэм ащыщу пкъыгъо 841-рэ мыхъужьыщтэу дгъэунэфыгъэ. Псаунигъэр къэухъумэгъэным ылъэныкъокIэ хядгъэтхыкIыжьыгъэр прибори 170-рэ, IофшIэныр къэухъумэгъэным пае агъэфедэхэрэм ащыщэу прибор 400 мыхъужьыщтэу тлъытагъэ. А пчъагъэхэм нафэ къашIы уплъэкIуным мэхьанэшхо зэриIэр.

Законхэр амыукъонхэм джырэкIэ щэгугъых нахь мышIэми, енэгуягъо къэралыгъори щэфакIохэри джы зэрэщытым бэрэ емызэгъынхэкIэ. Тэ типшъэрылъхэм атегъэпсыкIыгъэу тызэрэзекIощт шIыкIэм ехьылIагъэу къэпIон хъумэ, законым ыгъэнэфэрэ шапхъэхэм арымыкIэу Iоф зышIэн зыгу хэлъ пстэуми тишIуагъэ ядгъэкIыщт. Сыд фэдэ прибори уплъэкIугъэным пае тиреспубликэ зыфэныкъощтым лъыкIэхьэрэ амалхэр тиIэх. Заявкэхэр ыкIи IофшIэнэу афэдгъэцэкIэщтым ыуасэ къатыхэмэ, юридическэ лицэхэм ыкIи шъхьэзэкъо предпринимательхэм зэкIэ зыфэныкъохэр афызэшIотхыщтых. ЫпкIэ къызатыгъэ мафэм къыщыублагъэу мэфипшI пIалъэм имыкIэу заказхэр афэтэгъэцакIэх.

ИкIэухым зы лъэныкъо потребитель пстэуми анаIэ тырязгъадзэ сшIоигъу. ЦIыфым ифитыныгъэхэр зэрамыукъохэрэр ыуплъэкIун фитэу законым егъэнафэ. Ащ ищыкIэгъэ закъор, гущыIэм пае, щэчалъэр е нэмыкI приборыр тиорган зэриуплъэкIугъэр нафэ къэзышIырэ тамыгъэ ащ тедзагъэмэ зэригъэшIэныр ары ныIэп.

СЭХЪУТЭ Нурбый.

ТекIоныгъэм ия 65-рэ илъэс ипэгъокI

Зэманым диштэрэр лIышIу

Республикэ гъэзетитIум яредакциехэр зычIэт унэм икоридор шIэжь мыжъобгъоу еIулIыгъэм Адыгеим ижурналист нэбгырэ 17-м алъэкъуацIэхэр тетых. Ахэр патриот шъыпкъагъэх, шIу алъэгъурэ Совет Хэгъэгушхор фашист техакIохэм ащаухъумэзэ фэхыгъэх, егъэшIэрэ щытхъур къалэжьыгъ.

Гъэзетэу «Социалистическэ Адыгеим» журналистэу Iоф щызышIэгъэ Андырхъое Хъусен ыцIэ спискэр къызэIуехы. Украинэм ичIыгу гитлеровцэхэм ащиухъумэзэ, усакIор, политрукыр аджалыщэм ыхьыгъ. Блэнагъэм ищысэу зэолI ныбжьыкIэм къызхигъэфагъэм Хэгъэгум осэшхо къыфишIыгъ, Советскэ Союзым и ЛIыхъужъыцIэ къыфиусыгъ.

Джащ фэдэу я Хэгъэгушхо шIу дэдэ алъэгъущтыгъ адрэ зэолIхэу зыцIэ спискэм итхэми, ащ ишъхьафитыныгъэ пае апсэ атыгъ, ТекIоныгъэр къагъэблэгъагъ, мамыр щыIакIэу непэ тызхэтыр ахэм къызэрэтфыдахыгъэр зы мафи зыщыдгъэгъупшэ хъущтэп. Мыжъобгъум зыцIэ тетхэгъэ журналистхэм якъэбар зэхэтхыгъэ, илъэс зэфэшъхьафхэм ахэм афэгъэхьыгъэ тхыгъэхэр гъэзетхэм къыхаутыхьэу хъугъэ, ау С.Щ. Гощэкъом фэгъэхьыгъэу тшIэрэр мэкIэ дэд: тигъэзет Iоф щишIагъ, илъэс зэфэшъхьафхэм кIэлэегъаджэу, еджапIэм идиректорэу, кIэлэцIыкIу ибэхэр зыщаIыгъ унэм иIэшъхьэтетэу, хэку тхылъ тедзапIэм идиректорэу щытыгъ. Хэгъэгум тхьамыкIэгъошхо къызыфыкъокIым, Iашэр ышти, фашистхэм апэуцугъ. Сэфэрбый ыпсэ хэтыфэ гитлеровцэхэм чIэнагъэ зэраригъэшIыщтымкIэ зышъхьасыжьыгъэп, ТекIоныгъэшхор тидзэхэм къыдахынкIэ мэзэ зытIущ нахьыбэ къэмынэжьыгъэу, Польшэм ичIыгу щызаозэ, фэхыгъэ. ИчIыгужъ гупсэ къынэсыжьыныр, ибын-унагъо, иIахьылхэм къахэхьажьыныр инасып къыхьыгъэп.

Гощэкъо Сэфэрбый зыфэдэ цIыфыгъэр, иIофшIэкIагъэ, ипсэукIагъэ зэзгъашIэ сшIоигъоу ащ фэгъэхьыгъэ къэбархэм якъэугъоин ыуж сихьэгъагъ, ау къыздэхъугъэ щыIэп. Сэфэрбый икIэлэ нахьыжъэу хэкум щыцIэрыIогъэ Кимэ зэгорэм есIогъагъ ятэ ехьылIагъэу ышIэрэр къысфиIотэжьэу сигъэтхыгъагъэмэ зэрэсигопэщтыгъэр. «БэшIагъэ тятэ зыщымыIэжьыр, зэошхом щыфэхыгъ, мыхьун ышIагъэу цIыф ыIоу зэхэсхыгъэп, ау къекIунэп тятэ сыкъыщытхъоу озгъэтхыжьыныр», — къысиIогъагъ Кимэ. Ащ ыуж а темэм къыфэдгъэзэжьыгъэп.

Илъэс заулэкIэ узэкIэIэбэжьмэ, профессорэу, академикэу Шъхьэлэхъо Абу тигъэзет къытхыгъэ статьяу Цэй Ибрахьимэ фэгъэхьыгъэм сызеджэм сыгу къэкIыжьыгъ Гощэкъо Сэфэрбый икIалэу Наныу янэ къыIотэжьэу зэрэзэхихыгъагъэр Сэфэрбыйрэ Ибрахьимэрэ зэныбджэгъугъэхэу, Цэир яуни къихьэу зэрэщытыгъэр. Джащ дэжьым тесыубытэгъагъ Сэфэрбый ищыIэныгъэ гъогу зышIэу щыIэжьхэм заIузгъэкIэнышъ, къязгъэIотэжьынэу. Гукъау нахь мышIэми, ащкIэ къыздэхъугъэр лъэшэу макIэ. Арыми, Сэфэрбыйрэ ащ иунагъорэ яхьылIагъэу зэзгъэшIэн слъэкIыгъэм тигъэзетеджэхэр щызгъэгъозэнхэу исхъухьагъ.

ТышIум ищысэ тетэу

Гощэкъо Щэхьэбан иунагъо Къэбэртае къикIыжьи, адыгэ чIыгужъым, псыхъохэу Лабэрэ Фэдзрэ ябгъуитIукIэ Урыс-Кавказ заор аухынкIэ илъэсыбэ щыIэу къащыуцугъэхэм ащыщыгъ, Кощхьаблэ псэупIэу къыхихыгъагъ, ыныбжь зекъум, Избашъэхэм япхъоу Хьыдэз къыщэгъагъ. Унэгъо зэтегъэпсыхьагъэ хъугъагъэ. ЛIы зэкIужьэу, кIочIэшхоу, Iушэу, шъыпкъагъэ хэлъэу ары зэрэщытыгъэу ичылэгъухэм, ибынхэм къызэраIожьыщтыгъэр. Щэхьэбан чIыгушхо ылэжьыщтыгъэ, былымхэр ыхъущтыгъэ, тутын къыхэкIыщтыгъэ, ар Армавир щаригъащэщтыгъэ. КIэлитфырэ зы пшъашъэрэ иIагъэх. Чылэшхом анахь фэшIыгъэу дэсхэм ащыщыгъ. Къуаджэм иефэндэуи уахътэ къыхэкIыгъ.

Наныу янэ къыфиIотэжьыгъэхэмкIэ дэгъу дэдэу ащыгъуазэ ялIакъо ицIыф цIэрыIохэми, ятэшхэм якъэбари. Тэ совет хабзэм тызфигъэсагъэр байхэр зэкIэ дэигъэхэу, гъэпщылIакIохэу, жъалымхэу щытыгъэхэу, тхьамыкIэ -къулайцызхэр чэщ Iусым игугъу хэмыкIхэу, ежьхэм ямыIэр къязыгъэлэжьхэрэм ядаохэу, ябэнхэу, алъэкIымэ псэхэх утын арахынэу хьазырхэр цIыф дэгъугъэхэу тштэныр, баигъэхэм нэмыплъ ятхыныр ары. Уегупшысапэмэ, ари зэфагъэ зыхэмылъыгъэ зекIуакI.

Наныу къыIорэр къабыл зэрэсымышIырэм гу къылъитагъ. «ОшIа, тятэжъ лIы Iушэу, хэти жабзэ къыдигъотын ылъэкIэу зэрэщытыгъэм ишIуагъэкIэ чIыпIэ зэжъубэ арыкIыжьыгъ. — еIо Наныу, игумэкIхэм шIошъхьуныгъэ пытэ афыуигъэшIэу. — Сыда цIыфым ипкIэнтIэпскIэ, иакъылкIэ къылэжьыгъэр зыкIытепхын фаер? ЛэжьэкIо-псэуакIохэм ямылъку къыхахьозэ бай, фэшIыгъэ хъущтыгъэх, ау лэжьэкIэ-псэукIэ зымышIэрэм, шъхьахынэм, фэмыфым тыдэ мылъку къырихыщтыгъа? Тятэжъ урысыбзэр дэгъоу къыгурыIощтыгъ, рыгущыIэщтыгъ, гъэпщылIакIоу зэрэщымытыр хабзэу щыIагъэм гуригъаIощтыгъ. «ШъошIа адыгэлI Iуш горэм ыIощтыгъэр? «Зэманым диштэрэр лIышIу». Ар зыщамыгъэгъупшэнэу икIалэхэм яушъыищтыгъэ. «Зэманым диштэрэр лIышIу» зыфиIорэ гущыIэжъэу непэ дгъэфедэрэр тилъэпкъ къыхэкIыгъэ философэу Къэзанэкъо Джэбагъ иеу зэрэщытыгъэр Шыхьэбан ымышIэщтыгъэнкIи мэхъу, ау бэрэ зэригъэфедэщтыгъэр иунагъо исыгъэхэм къашIэжьыщтыгъэ.

Я 20 — 30-рэ илъэсхэм адыгэхэм бэлахьыбэ ащчын фаеу хъугъагъэ — граждан заори, колхозхэм язэхэщэни, гъаблэри адыгэгум мэстабэу къыхэуIуагъэх, чIэнэгъаби тилъэпкъ рагъэшIыгъ, ау Гощэкъо Щэхьэбан иунагъо бэлахьхэм Тхьэм ащиухъумагъ. ТхьамыкIэгъошхоу кощхьаблэхэм 1918-рэ илъэсым къафыкъокIыгъэми хэфагъэхэп, «Тятэжърэ ыкъохэмрэ лажьэхэу губгъом итыгъэх. Чылэм хьулъфыгъэу дэсыр зэрэзэхаупкIэтагъэм икъэбар занэсым, гуIэхэзэ къежьэгъагъэх якъоджэгъухэм адеIэнхэу, ау бзылъфыгъэ нахьыжъэхэр къапыпкIэхи, тхьэлъэIу-псэлъэIукIэ ерагъэу зэтыраIэжагъэх. «Сыд пае шъори пкIэнчъэу аджалыр къызфэжъугъэсыщта, тикIалэхэу, шъхьэгъусэхэу агъэунэхъугъэхэм гукъаоу къытфахьыгъэм Тхьэм тыкъыригъэлынэу телъэIу» къязыIогъэ бзылъфыгъэхэм ядэIугъэх, — къеIуатэ Наныу. — Дзэ Плъыжьым изэолI уIэшыгъэхэм а зы мафэм тичылэ дэсыгъэ хьулъфыгъэхэр сэшхокIэ зэтыраупкIэтагъэх. Ахэм ащыщ хъугъагъэ адыгэ лъэпкъым ипщынэо IэпэIасэу Хьэгъэудж Мыхьэмэти. Лажьэ гори зимыIэу хьадэгъур къызфагъэсыгъэхэм бэнышхо афатIи агъэтIылъыжьыгъэх, нэбгырэ 368-м якъош къэхалъэ мыжъосын тырагъэуцуагъ. Илъэс къэси кощхьаблэхэм агу къагъэкIыжьых ячылэгъу хыехэу бзэджашIэхэм, укIакIохэм аIэкIэкIодагъэхэр.

Фэдз инасып щыIукIагъ

Щэхьэбан икIалэхэр еджэгъэ-гъэсагъэхэу хъунхэм фэягъ, ау лъэхъэнэ мыгупсэфым узыфаер къыщыбдэхъунэу щытыгъэп. Тыр икIэлэ нахьыжъэу Сэфэрбый нахь рыгушхощтыгъэ. Ар медрысым дэгъоу щеджагъ, кIэлэ нэутхэу, гупкIэу щытыгъ. Унэгъо хьызмэтым ыIэ екIущтыгъ.

Совет хабзэм кIэлэцIыкIухэм ягъэджэнкIэ макIэп ышIагъэр, чылагъохэм еджапIэхэр къащызэIуахыщтыгъэ. Темыр-Кавказ крайисполкомым унашъо ышIыгъагъ илъэсибл зыныбжь кIэлэцIыкIухэр зэкIэ ублэпIэ гъэсэныгъэм къыхырагъэубытэнэу. Ащ ыуж шIокI имыIэу илъэсибл гъэсэныгъэ ныбжьыкIэ пстэуми арагъэгъотын фаеу пшъэрылъ агъэуцугъагъ. Гурыт гъэсэныгъэм дакIоу сэнэхьат зыщарагъэгъотырэ еджапIэхэр къалэхэм къащызэIуахыщтыгъ ахэм ащезгъэджэщтхэр афикъущтыгъэп. Ар къыдалъыти, 1928-рэ илъэсым Адыгэ педтехникум Краснодар къыщызэIуахыгъагъ. Сэфэрбый а техникумым чIэхьагъ, анахь дэгъоу еджэхэрэм ащыщыгъ. Медрысым зэрэщеджагъэм, арапыбзэр зэришIэщтыгъэм ащкIэ ишIуагъэ къэкIогъэщт. КурситIур къызеух нэуж чылэм кIоныщь кIэлэцIыкIухэр ригъэджэнхэу тыриубытагъ.

Гухэлъэу ышIыгъэм директорыр щигъэгъозагъэти, изаявление педсоветым щытегущыIагъэх. КIалэм къыдырагъэштагъ: дэгъоу еджэ, шIэныгъэ дэхэкIае иI, тикъоджэ еджапIэхэм егъэджакIохэр ямэкIэ дэдэх, Сэфэрбый кIэлэегъэджэ хьазыр зыфаIорэм фэд. Джащ тетэу Гощэкъо Сэфэрбый ищыкIэгъэ тхылъхэр ратыхи, Фэдз кIэлэегъаджэу агъэкIуагъ. ЕджапIэм дахэу къыщыпэгъокIыгъэх, егъэджакIохэм нэIуасэ афэхъугъ. ЕджапIэм къекIолIэрэ кIэлэцIыкIухэм ахэтыгъэх ны-тыхэр зышъхьащымытыжьхэр, унэгъо къулайцызхэм къарыкIыхэрэр. Ахэм ягъэшхэн еджапIэм зэрэщызэхащэрэр, хабзэм зэрифапэхэрэр Сэфэрбый лъэшэу ыгу рихьыгъагъ.

Сэфэрбый илэгъоу чылэм дэсхэм ащыщхэр ныбджэгъушIу къыфэхъугъагъэх. ЩыIэкIакIэр зигунэсхэу, хабзэм ицIыфхэу алъытэщтыгъэхэм егъэджакIохэр ащыщыгъэх, ахэм шъхьэкIэфэлые афашIыщтыгъ, нахьыжъи, нахьыкIи яупчIэжьэгъущтыгъэх. Сэфэрбый ныбджэгъушхоу иIэгъэ КIэрэф Наныу ышыпхъу Къырымхъан ары псэогъу къыфэхъугъэр. Апэрэ сабыеу Фэдз къащыфэхъугъэм СарэкIэ еджагъэх, гушIогъуабэ ащ ны-тыхэм къафихьыгъагъ. Ащ ыуж шъэожъыехэр — Ким, Казбек, Наныу — къафэхъугъэх. Сэфэрбый иныбджэгъу Наныу ыцIэкIэ яшъэо нахьыкIэ еджэгъагъэх. Сабыйхэм анахьыкIэ дэдагъэр япшъэшъэжъыеу Саид ары. Тыр заом зежьэм, ар ным ышъо хэлъыгъ, ау ари Сэфэрбый къылъэгъужьынэу хъугъагъэ, частэу зыхэтыгъэр мэшIокукIэ Кощхьаблэ блащы зэхъум, командирым зыкъыригъэтIупщи, ибын-унагъо зэригъэлъэгъунэу ядэжь зыдэхьажьым Саидэ цIыкIум илъэситIу фэдиз ыныбжьыгъэщт. Ятэрэ ыпхъу нахьыкIэрэ ар яапэрэ ыкIи яужырэ зэIукIэгъу-зэIуплъэгъоу щытыгъ. Сэфэрбый зэо мэшIошхом къыхэкIыжьыгъэп, Саидэ цIыкIум илъэс 12 нахьыбэп къызгъэшIагъэр.

— Тянэ къызэриIотэжьыгъэмкIэ, — еIо Наныу, — тятэ иIофшIэн егугъущтыгъ, кIэлэцIыкIоу ригъаджэхэрэм ыпсэ ахэтIагъэу щытыгъ, таурыхъхэр, нарт къэбархэр къафиIуатэщтыгъэ, унэм къызыкIожькIэ исабыйхэм адэджэгуныр икIэсагъ. ЕджапIэм къекIолIэрэ кIэлэцIыкIухэм ахэтыгъэх «кулак», «народым ипый» зыфэпIощт цIэ мэхъэшэгъухэр зыфауси, зянэ-зятэхэр дащыгъэхэр. Ахэм ащыщыгъэх Кугъот зэшхэу Аскэрбыйрэ Лъэустэнбыйрэ, Беданэкъо Аскэрбый, нэмыкIхэри. ПщэрыхьакIохэм тятэ афигъэпытэщтыгъэ а кIэлэцIыкIухэм нахь ягугъунхэу, яунэ нэкIхэм агъэзэжьмэ, ашхыщт горэхэр зыдарагъэхьызэ ашIынэу. «Тэ гъаблэм тыкъезгъэлыгъэр, а лъэхъэнэ къиным къытфэгумэкIыгъэр Сэфэрбый ары, зыдэкIуагъэм Тхьэм шIу

(ИкIэух я 9-рэ н. ит).

ТекIоныгъэм ия 65-рэ илъэс ипэгъокI

щешI» тянэ ахэм къыраIощтыгъ. КIэлэцIыкIу ибэхэр зыщаIыгъ унэу Натырбые дэтым тятэ директор зыфашIыми шIушIэн-гукIэгъу Iофхэр зэпигъэугъэп, гъунэгъу чылэхэр, къутырхэр линейкэкIэ къыкIухьэхэзэ, кIэлэцIыкIу ибэхэр къыхищыщтыгъ. А унэм щаIыгъыгъэхэу Сихъу Аминэт, Щхыумыщх Лелэ, Шъхъый Къэралбый щэIэфэхэ Сэфэрбый ащыгъупшагъэп, ицIыфыгъэ, ипсэпэшIэн зыфэдагъэм икъэбар афэухыщтыгъэп.

Iофхэр зыщыхьылъэгъэ илъэсхэм Сэфэрбый гукIэгъур, шъыпкъэгъэзэфагъэр хинагъэп, чIыпIэ къин ифагъэхэм ишIуагъэ аригъэкIыным зэрилъэкIэу пылъыгъ. КъаIотэжьыщтыгъ «продразверсткэ» аIоти, гъаблэм хэтыгъэ цIыфхэм яунэхэр къалъыхъузэ къызэрекIокIыщтыгъэхэр, натрыфышъхьэ горэ къызагъоткIэ, егъэшIэрэ пщыныжь къазэратыралъхьэщтыгъэр. Сэфэрбый а уплъэкIунхэр резыгъэкIокIыхэрэм ахагъахьэщтыгъэ. Апэ итэу унэм зихьэрэм макъэ аригъэIущтыгъ «хьэкIэ лъапIэхэр» къызэрэкIохэрэмкIэ, адрэ игъусэхэр къызихьэхэкIэ — «мыхэм яIэ щыIэп, модэ къакъырым шъукIуи къэшъулъыхъу, ариIоти, унагъор бэлахьэм щиухъумэщтыгъ.

Зэфэнчъагъэу хабзэм иIумэтхэм къахафэхэрэр Сэфэрбый инэрылъэгъугъ, ау кIочIэ закъокIэ сыд пфэшIэна? УишIуагъэ цIыфхэм ябгъэкIэу гу къызыплъатэрэм уаубыщт, ударагъэщыщт. Фэдз еджапIэм Iоф щишIэ зэхъум, нэбгырэ заулэ зэхахьи, имылажьэхэр патхыхьэгъагъ. Сэфэрбый ащ афеуцолIагъэп, комиссие къагъэкIонышъ, Iофыр зэхаригъэфы шIоигъоу район гупчэм телефонкIэ афытеуагъ. ЗэIукIэшхо ашIи, Iофыр пчэгум къызыралъхьэм, Сэфэрбый къоджэдэс нэбгырабэ къыкъоуцуагъ, къаIуагъ пцIы зэрэтыралъхьэрэр, цIыф хыеу, зафэу, шъыпкъагъэ голъэу зэрэщытыр.

Фэдз а лъэхъэнэ къинхэм ягъом лажьэ зимыIэ цIыфхэр зэрэщагъэтIысыщтыгъэхэр, зэрэдащыщтыгъэр, класс банэр пхъашэу зэрэщыкIуагъэр тарихъымкIэ кIэлэегъаджэу АфэшIэгъо Аслъан итхылъэу «История аула Ходзь» зыфиIорэм дэгъоу къыщигъэлъэгъуагъ. Гур зэпызыкIырэ хъугъэ-шIагъэхэм ахэфэгъэ цIыфхэм жалымыгъэкIэ зэрадэзекIуагъэхэм шъхьашъоцыр къегъэтэджы. Ау бгъэшIэгъон фэдэ чIыпIэхэри къыхэфэх. Колхозхэр зэхащэхэ зэхъум, цIыф хыябэ агъэпщынагъ, агъэтIысыгъ, Сыбыр ащагъ. ЛIыгъэ-гушхуагъэ къызхигъэфагъ а лъэхъаным Хьамыкъо Мырзэбэч (1888 — 1961) колхозым афыхэхьагъэп олIэжьыфэ. Ащ узэгупшысэн хэлъ.

Гощэкъохэм ягъунэгъугъэх Лыихэр, Дзэсэжъхэр, Къуныжъхэр, ахэм анэмыкI лIакъохэри, унэгъо пстэуми зэфыщытыкIэ дэгъухэр адыряIагъэх Сэфэрбыий, ышхэми. Ятэу Щыхьэбан икIалэхэр адыгагъэм, цIыфыгъэм яшэпхъэ лъагэхэм атетэу ыпIугъэх, гъунэгъушIур къошым зэрэфэдэр агуригъэIуагъэу щытыгъ. Яунэ къихьэрэм Къырымхъан иIанэ афызэIухыгъэ зэпытыгъ.

Къуныжъ Щамсудин Блащэпсынэ щыщыгъ, Кощхьаблэ зэкощыжьым Гощэкъо Сэфэрбыйрэ ащ ышыхэмрэ гъунэгъу афэхъугъагъ, зэрэлъытэщтыгъэх. Заор къызежьэм Щамсудинэ дзэм ащагъ, бэдэдэ темышIэуи къэбар гомыIур иунагъо къылъыIэсыгъ: кIодыгъэ, ау икIодыкIэ хъугъэм щыгъуазэхэп. Мыхьамэт къысфиIотэжьыгъ янэ къыгъэущи, «тигъунэгъу Сэфэрбый нычэпэ къэкIожьыгъэшъ, гушIуакIо тафэкIощт, зыкъэгъэхьазыр» къызэрэриIогъагъэр.

— ЦIыфыбэ яунэ итыгъ, Сэфэрбый IаплI ращэкIы, фэгушIох, игъусэхэм акIэупчIэх, — еIо Мыхьамэт. — Тяни, сэри къыткIэупчIагъ. Тыгугъэщтыгъэ тятэ зыгорэкIэ IукIэнэу хъугъэмэ, икъэбар горэ къытиIонэу... Зэо машIом хэхьэрэ пстэури хэкIуадэрэп ныIа?! «Мыщ фэдэ мафэм, чIыпIэм пыим езаозэ шъуикIалэ фэхыгъэ, иныбджэгъухэм агъэтIылъыжьыгъ» ыIоу зэрыт тхылъ къызфагъэхьыгъагъэу ны-тыхэм агъэежьыгъэр къэкIожьыгъэу къашIэжьы... ПкIэнчъэу ежагъэгущэх ныри, зэшхэри, зэшыпхъухэри. Зэо машIом илъэсищым ехъугъэу хэтым иIоф дэгъуна. Сэфэрбый ежьэжьын зэхъум итеплъэ гур ыгъэкIодыщтыгъ, ыпсэкIэ къышIэгъэн фае иунэ къызэримыгъэзэжьыщтыр...

— Журналистэу Iоф ышIэ зэхъум,— къыпедзэжьы Мыхьамэт, Сэфэрбый ытхыгъэ горэхэри щыIэх. «ЯгущыIи, яIаши чаныгъэ» ыIоу Мыекъуапэ 1966-рэ илъэсым тхылъ къыщыдэкIыгъагъ. Журналистхэу заом щыфэхыгъэхэм атхыгъэ усэхэр, рассказ кIэкIхэр, пшысэхэр ащ къыдэхьэгъагъэх. Гощэкъо Сэфэрбый ытхыгъэ пшысэхэу «Иныжъымрэ Къуижъыемрэ», «Къушъхьэм хэты цур» зыфиIохэрэри а тхылъым къыдэхьагъэх. Урыс тхакIохэм атхыгъэхэм ащыщхэри Сэфэрбый зэридзэкIыщтыгъэ. Ари, тигъунэгъулIым нэутхагъэу, гупкIагъэу хэлъыр, сыд IэнатIэ Iутыгъэми, къыхэщыщтыгъ, цIыфхэм шIу алъэгъуущтыгъ, адыгэ тхылъ тедзапIэм, адыгэ когизым пэщэныгъэ адызэрихьанэу зэрэфагъэшъошагъэр шыхьат мэхъу уахътэм дезыгъэштэрэ советскэ цIыфэу, патриотэу зэрэщытыгъэр.

Iофым фэIазэр IофышIу агъаззэ

Коммунистэу, кIэлэегъаджэу Гощэкъо Сэфэрбый бэп къыгъэшIагъэр, ау щэIэфэ Iоф дэй ылэжьыгъэп, сыд фэдэ IэнатIэ зыIоти, ицIыфыгъэ зекIуакIэ къыщигъэкIагъэп, цIыфхэр шIу ылъэгъущтыгъ, ежьыми шъхьэкIафэ къыфашIыщтыгъ. КIэлэегъаджэу, еджапIэм идиректорэу Фэдз зыщэIэми идахэ нэмыкI аIуагъэп, кIэлэцIыкIу ибэхэр зыщаIыгъ унэу Натырбые дэтыгъэм идиректорэу зыщэтыми ыгу икъэбзагъи, ихьалэлыгъи пыч афэхъугъэп.

Ишъхьэгъусагъэу Къырымхъан къызэриIожьыщтыгъэмкIэ, Сэфэрбый икIалэхэр, ипшъашъэхэр еджэгъэ-гъэсагъэ хъунхэм кIэхъопсыщтыгъэ. «Сипшъашъэ гъэсэгъэшхо хъущт, врачэу еджэщт, арыба, сищащ?» ыIозэ типшъэшъэ нахьыжъ дэгущыIэщтыгъэ. IофшIэным ыуж уахътэу къыхэкIырэр сабыйхэм ахэсэу ыгъэкIоныр, пшысэхэр къафиIотэныр икIэсагъ. 1941-рэ илъэсым дзэм дэкIы зэхъум къысиIожьыгъагъэр сщыгъупшэжьырэп: «Заор кIэлэджэгоп, Тхьэм къытипэсырэр къытэхъулIэн, фашистэу къежьагъэм тинасып текIоу къэдгъэзэжьмэ, тисабыйхэм яегъэджэн тишъыпкъэу тыпылъыщт, зыгорэкIэ... угу умыгъэкIоды, тикIалэхэр шIэхэу IэпыIэгъушIу хъущтых».

Сэфэрбый 1941-рэ илъэсым Iоныгъом и 3-м я 26-рэ шхончэо полкым (ар Мыекъуапэ пэмычыжьэу щытыгъ) дзэ къулыкъур щыригъэжьагъ. Я 37-рэ армием ия 218-рэ шхончэо дивизие младшэ командирхэр къычIэзытIупщырэ школым щеджагъ. Младшэ лейтенантхэр къызщагъэхьазырырэ курсхэр я 37-рэ армием къыщиухыгъ 1943-рэ илъэсым. Къыблэ фронтым, Темыр-Кавказ фронтым ядзэхэм ахэтыгъ шхончэо ротэм икомандирэу, 1942-рэ илъэсым шэкIогъу мазэм и 17-м Закавказскэ фронтым иунашъокIэ старшэ лейтенантыцIэр къыфаусыгъагъ. Апэрэ Украинэ фронтым идзэ хэтэу заозэ тIогъогогъо къауIагъ. 1944-рэ илъэсым итыгъэгъэзэ мазэ и 25-м капитан хъугъэ. Тихэгъэгу шъхьафит ашIыжьи, Польшэм ичIыгу щызаозэ Сэфэрбый аджалыщэр къытефагъ. ТекIоныгъэшхом ибыракъ Берлин щагъэIэнкIэ мэзищ фэдиз къэнэжьыгъэу 1945-рэ илъэсым щылэ мазэм и 14-м пыищэм хьадэгъур къыфигъэсыгъ.

Джары Гупчэ дзэ архивым типисьмэ иджэуапэу къытфигъэхьыгъэ дэфтэрым къыщиIорэр. ИлъэсиплIэ зэо машIом хэтыгъэ офицерым зы ордени, медали къымылэжьыгъэныр шIошъгъэхъугъуае...

Гощэкъо Щэхьэбан къуитф иIагъ. Сэфэрбый ышнахьыкIэхэу Хьэсанэрэ Юсыфрэ заом хэтыгъэх. Хьэсанэ рядовоигъ, Керчь дэжь зэхэо пхъашэу щыIагъэм щыфэхыгъ, Юсыф агрономыгъ, гвардием илейтенантэу дзэм хэтыгъ, Кенигсберг дэжь щыфэхыгъ. ТитекIоныгъэшхо Щэхьэбан иунагъо икIыгъэ икIэлищ фэзэуагъ, апсэ фатыгъ. Сыхьатбыйрэ Темыррэ заом хэлэжьэнхэу хъугъэп. Зэшхэм якIалэхэр псаух.

Сэфэрбый лъэшэу кIэхъопсыщтыгъэ исабыйхэр цIыф шъыпкъэхэу, гъэсэгъэ-еджагъэхэу къылъэгъужьыным, ау инасып къыхьыгъэп. Тэу гу къабзэр зэо мэхъаджэм унагъом IэкIихыгъ. Ау ишъхьэгъусэу Къырымхъан ыгу ыгъэкIодыгъэп, сабыйхэр еджэнхэмкIэ, цIыф дэгъу хъунхэмкIэ фэлъэкIыщтыр ышIагъ.

Сэфэрбый ыпхъу нахьыжъэу Сарэ бзылъфыгъэ Iушэу, чанэу, цIэрыIоу щытыгъ. Адыгэ кIэлэегъэджэ институтыр къыухыгъагъ, комсомолым и Кощхьэблэ райком иапэрэ секретарыгъ, кIэлэегъэджэ Iэзагъ, еджапIэм идиректорыгъ, Гъогъо Теуцожь шъхьэгъусэ фэхъугъагъ, сабыищ зэдагъотыгъагъ. Теуцожьи, язычIали щыIэжьхэп. Апхъу Нэфсэт университетым щырегъаджэх, тарихъ шIэныгъэхэмкIэ кандидат. ЯкIалэу Амин тарихъымкIэ кIэлэегъадж. 1984-рэ илъэсым Гощэкъохэм яунагъо тхьамыкIэгъошхо къехъулIагъ, Сари, Кимэ икIалэу Мурати машинэ зэутэкIым хэкIодагъэх. Сэфэрбый икIэлэ нахьыжъэу Кимэ ятэ фэдэу лIыгъэ-шъыпкъагъэ хэлъэу дунаим тетыгъ. IэнэтIэшхохэм аIутыгъ, идахэ аIо зэпытыгъ, цIыфхэм шIу алъэгъуущтыгъ, IофышIэшхор тIогъогогъо АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатэу хадзыгъ, орденхэмрэ медальхэмрэ къыфагъэшъошагъэх, лъэпкъым хьалэлэу фэлэжьагъэм «Адыгеим и Щытхъузехь» зыфиIорэ медалыри къыратыгъагъ. Ар Кимэ лъэшэу игопагъ. Ыныбжь илъэс 70-рэ имыкъугъэу идунай ыхъожьыгъ.

Кимэ ышынахьыкIэу Казбек илъэс 69-рэ къыгъэшIагъ, илъэсыбэрэ водителэу Iоф ышIагъ. ИкIэлищ игупсэ къуаджэ щэпсэух.

Сэфэрбый ибынхэм ащыщэу непэ псаоу щыIэр Наныу, ар 1938-рэ илъэсым къэхъугъ, Мыекъуапэ мэкъумэщ техникумыр къыщиухыгъ, ветфельдшерэу илъэсыбэрэ лэжьагъэ, Iоф ышIэзэ Москва ветеринарнэ академиер къыщиухыжьыгъ. Кощхьэблэ колхозым ифермэ ипащэу, ветврач шъхьаIэу Iоф ышIагъ 1970-рэ илъэсым нэс. Ащ ыуж Тэхъутэмыкъое районым ит колхозым итхьаматэу илъэсыбэрэ лэжьагъэ, ипсаунығъэ къызыщэкъом пенсием кIуагъэ. Ишъхьэгъусэ, Хьаткъохэм япхъу Галинэ, врач, кIэлитIу зэдапIугъ. Псаунығъэ пытэ яIэу, ясабыйхэм адэтхъэжьхэу бэрэ щыIэнхэу афэтэIо.

Сэфэрбый псаоу щыIагъэмэ, мэзаем и 13-м ыныбжь илъэси 110-рэ хъущтыгъэ, ау гъэшIэ кIако хъугъэ, илъэс 45-м итэу дунаим ехыжьыгъ. Сэфэрбыйрэ Къырымхъанрэ зэрэзэдыщыIагъэхэр илъэс 16 ныIэп, зэо илъэсхэр хэмытэу — илъэс 12 ныIэп. Гощэкъо ыкIи КIэрэф лIакъохэм ТекIоныгъэшхом икъыдэхын яIахьышIу хашIыхьагъ, чIэнэгъэшхуи ашIыгъ. Хэхъоныгъэшхо а лIакъохэм афэхъужьынэу, ахэм яцIыфхэу щыIэхэм псаунығъэ пытэ, насып яIэу тхъэжьхэу бэрэ псэунхэу тафэлъаIо.

БРАНТIЭ Казбек.

Сурэтхэм арытхэр: **Гощэкъо Сэфэрбый, 1943-рэ илъэсым тырахыгъ; Сэфэрбыйрэ Къырымхъанрэ ясабыйхэм ахэсых, ашъхьащытыр Сэфэрбый ышыпхъоу Гун.**

СЫМЭДЖЭЩ ШЪХЬАIЭМ ИМЭФЭКI ИПЭГЪОКIЭУ

Адыгэ республикэ клиническэ сымэджэщэу илъэс 50 гъогу къэзыкIугъэм мы лъэхъаным отделение 14 иI. Ахэм ахэтых сымэджэщым «илэгъуhэри», «нахьыкIэхэри». Непэ зигугъу къэтшIырэ отделениер 1978-рэ илъэсым къызэIуахыгъ, ащ ыпэкIэ къэлэ сымэджэщым хахьэщтыгъ. Ар травматологиемкIэ отделениер ары.

Отделением ипащэу ХъутIыжъ Тимур.

СЫДИГЪУИ ЛЪЭХЪАНЫМ ДЭБАКЪОХ

Мы лъэхъаным отделением щылэжьэрэ врачхэм анахьыжъэу, ащ апэрэ заведующэу иIэгъэ В.Н. Гончаровым Iоф дэзышIэгъэ НэмытIэкъо Къэплъан отделением итарихъ кIэкIэу къыIуатэзэ къызэрэхигъэщыгъэмкIэ, мыщ иапэрэ мафэхэм къащегъэжьагъэу пIэкIор 60 чIэтыным фытырагъэпсыхьэгъагъ, непи ащ фэдиз сымадж аштэн алъэкIырэр.

Псауныгъэр къэухъумэгъэным исистемэ хэкум, нэужым республикэм ифэшъуашэм тетэу ащызэхэщэгъэным фэгъэзэгъэгъэ пащэхэм, сымэджэщым врач шъхьаIэу илъэс зэкIэлъыкIохэм иIагъэхэм яшIуагъэкIэ, отделением щылэжьэрэ врачхэм медицинэр зынэсырэ лъэгапIэм амалэу къытырэр къызыфагъэфедэныр къадэхъущтыгъ. НэмытIэкъо Къэплъан къызэрэхигъэщыгъэмкIэ, Краснодар щылэжьэрэ ясэнэхьатэгъухэм операциеу ашIын алъэкIыхэрэм афэдэхэр мы отделением иврачхэми аIэ къырагъахьэщтыгъ, ренэу яшIэныгъэ хагъэхъоным пылъыгъэх.

ЫIпшъэкIэ къызэрэщытIуагъэу, отделениер къызызэIуахым ащ пащэу фашIыгъагъ В.Н. Гончаровыр. Ащ ыуж а пшъэрылъыр ыгъэцэкIагъ НэмытIэкъо Къэплъан, 1986-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу коллективым пэщэныгъэ дызэрихьагъ ЛIыпцIэкъо Руслъан. 2005-рэ илъэсым отделением пащэ фашIыгъ врач ныбжьыкIэу, илъэс зэкIэлъыкIохэм мыщ щылэжьагъэу ХъутIыжъ Тимур.

— Непэ тиотделение щылэжьэрэ кIалэхэр зэкIэ мыщ «щытпIугъэх» пIоми хъущт, — еIо Къэплъанэ. — Мыхэм зэкIэми апшъэрэ гъэсэныгъэ загъотым ыуж интернатурэр мыры зыщакIугъэр, ахэр тиколлектив щыщ хъугъэхэу сыдигъуи къытщыхъущтыгъ.

Мары 2004-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу тиотделение интернатурэр врач ныбжьыкIэхэм щакIушъ, нэбгырэ 14 фэдиз дгъэхьазырыгъэ, шIэныгъэу, IэпэIэсэныгъэу тиспециалистхэм яIэр ахэтлъхьаным, ядгъэшIэным тыпылъ.

Мы лъэхъаным отделением врачи 7 чIэт. Ахэм ащыщэу нэбгыритIур — ХъутIыжъ Тимуррэ ЛIэхъусэжъ Заурրэ — медицинэ шIэныгъэхэмкIэ кандидатых, врачи 3-р — НэмытIэкъо Къэплъан, ХъутIыжъ Тимур ыкIи Мэкэнэе Юсыф — апшъэрэ категорие къызыфагъэшъошэгъэ специалистых, адрэхэм апэрэ категорие яI. Мыщ фэдэ шIэныгъэ, IэпэIэсэныгъэ зиIэ, ахэм ренэу ахэзыгъэхъорэ врачхэм яшIуагъэкIэ, непэ отделением къычIафэхэрэм ящыкIэгъэ медицинэ IэпыIэгъу арагъэгъотыным мыхэр фэхьазырых. ХъутIыжъ Тимур къызэрэхигъэщыгъэмкIэ, «эндопротезирование» зыфаIорэ операцие хьылъэу тапэкIэ Краснодар тицIыфхэр зыфагъакIощтыгъэхэм афэдэхэр 2005-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу мыщ щашIы. Республикэм щыпсэурэ нэбгыри 110-м ащ фэдэ IэпыIэгъу арагъэгъотыгъ.

Ящытхъу пIоныр къалэжьыгъ медсестра 29-у отделением чэщи мафи чIэтхэм, сымаджэхэм яфэIо-фашIэхэр мыпшъыжьхэу зыгъэцакIэхэрэм, врачхэм IэпыIэгъушIу афэхъухэрэм.

Коллективым зэрэпсаоу тыфэлъаIо гъэхъэгъэшIухэр тапэкIи ашIынхэу, псауныгъэ яIэу, ягухэлъышIухэр къадэхъоу, ящытхъу арагъаIоу илъэсыбэрэ цIыфхэм афэлэжьэнхэу.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

Сурэтхэр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъэх.

ГЪЭЗЕТЕДЖЭМ ИЕПЛЪЫКI

ДЖЭГУ ДАХЭР ЧЫЛЭМКIИ ШЪУАШЭ

Мытэрэзэу зекIорэ кIалэр зытлъэгъукIэ, «А кIал, уадыгэба?» етэIо. Ащ къидгъэкIырэр тилъэпкъэгъу ныбжьыкIэм фэшъуашэпышъ ары зекIокIэ дэир. Гукъаоу щыт нахь мышIэми, тятэ пIашъэхэм къытфыхахыгъэ, тэри къытлъагъэIэсыжьыгъэ шэн-хэбзэ дахэхэм уасэ афэтымышIэу, къитымыдзэхэу загъорэ къыхэкIы. Ар емыкIушху.

Дунаим зы цIыф лъэпкъ гори тетынэп адыгэхэм афэдэу зекIокIэ дахэхэр зыхэлъ, тэ тихабзэхэм афэдэхэр зэгъэфагъэхэу цIыкIуи ини, бзылъфыгъи хъулъфыгъи, тыдэ щыIэми, хэт гущыIэгъу фэхъугъэми зызэригъэпсыщт шIыкIэхэр зэгурыгъэIуагъэу зиIэ. Мары нэмыкI лъэпкъхэм тызахэхьэкIэ тэ тшIоемыкIур, тшIогубгъэныр ахэм зекIуакIэ афэхъужьыгъ. ГущыIэм пае, тым госэу тимылъэпкъэгъу кIалэр тутын ешъощт, аркъ диIэтыщт. Ахэм анэмыкI зекIокIэ дэйхэри яолъэгъулIэх.

Тиадыгэ унагъохэм ащыщхэми узыфэе емыкIу зекIуакIэхэр непэ ащыплъэгъущтых. Дэир нахь псынкIэу цIыфхэм аштэ. Ыкъохэр къегъэтIысэкIыгъэу Iэнэ шыгъэм къыдыпэсхэу, хъохъу дахэхэр къыIозэ аркъыр адэзыIэтырэ тым сыд епIощт, ащ есэжьыгъэшъ, емыкIоу зыфилъэгъужьырэп.

Тинахьыжъ Iушхэу тиIагъэхэм адыгагъэр алъ хэлъыгъ, ар зыукъохэрэм нэбгъунджэу яплъыщтыгъэх, нэиутэу емыкIу зезыхьэрэм ямытэрэзыныгъэ зекIуакIэ араIожьыщтыгъ, джы нахьыжъышIухэр тиIэжьхэп, куп зыгъэдэIон, зезыщэшъун ахэтэп. «Уижъ ыIорэр шIэ, уикIэ ышIырэр шхы» хьаулыеу аIуагъэп, зыгорэ зылъэгъугъэу, зыгорэ зэхэзыхыгъэу уапэ итым уеупчIыжьмэ, уедэIумэ ухэукъощтэп.

Сэ лъэшэу сыгу къео непи зишIуагъэ къэкIощт хэбзэ дахэхэр зэрэчIэтынэхэрэр. ГущыIэм пае, сабыеу къэхъухэрэм адыгацIэхэр зэрафамыусыжьырэр. ЗАГС-м кIорэм ежь зыфаер арегъэтхы, гуащи, пщи, къоши, шыпхъуи адыгацIэу аIохэрэр щагъэзыех. Шъыпкъэ, зэманым къекIурэ цIэр къыхэхыгъошIоп, ау адыгэ хъулъфыгъацIэхэр, бзылъфыгъацIэхэр зыщызэхэугъоегъэ тхылъхэр тиеджэгъэшхохэм къыдагъэкIыгъэх, ахэм ярэплъыхэба?! Сыда ялажьэр цIэхэу Асхьадым, Ерстэмым, Долэтым, Джанбэчым, Нартым, Асыетым, Сарыетым? Хьау, ежьхэм къыхахыщтых мыурыс-мыадыгэ цIэхэр е уахътэм димыштэжьхэрэр. ЕтIани нахь дэижьы хъурэр адыгацIэу тэтэжъхэм, нэнэжъхэм ясабый фаусыгъагъэр еджэгъэ-гъэсагъэхэр IэнэтIэшхохэм заIууцохэкIэ ацIэхэр зэблахъужьэу къызэрежьагъэр ары. ГущыIэм пае, Мыхьамэт фаусыгъагъэмэ — Михаил, Аслъанчэрый фаусыгъагъэмэ — Александр мэхъужьых. Ахэм афэдэхэм «урысхэм адыгацIэхэр къафаIорэп» зыфэпIощтыр ушъхьагъу ашIы. Адэ къэжъугъотэлъ урыс унагъом къихъухьэгъэ сабыим Мэджыд е Хьэмид цIэу фаусыгъэу. Тэрэз ашIэрэр, ащ пае сыгу ябгъэрэп. Хэти исабый адыгацIэ фаусыныр нахь къекIу. IэнэтIэшхо Iууцуагъэм къыригъэкIурэп, теукIытыхьэ адыгацIэ зэрихьанэу, ар зэблихъоу къыхэкIы. Лъэшэу емыкIу ар. МэкIэ-макIэзэ фильмэхэм ахэт геройхэм ацIэхэу нахьыбэрэ зэхахырэ Петр, Иван, Прокоп, Сергей, Александр зыфэпIощтхэр афаусыхэу къаублэнкIэ енэгуягъо.

ЯтIонэрэ Iофыгъоу зигугъу къэсшIы сшIоигъор тинысэщэнысэищ джэгухэр зэрэзэхащэхэрэр ары. ГушIуагъо, хъяр чылэм къыдэхъухьэмэ гъунэгъу къуаджэхэм къарыкIыхэти, джэгуплъэ къакIощтыгъэх, пщынэо IэпэIасэхэу Аулъэ Олэгъэй, Мыхьэмэджэнэ Хьарисэ, Темзэкъо Алый пщынэр «къагъэгущыIэу», цIыфхэр агъэчэфхэу джэгухэр ашIыщтыгъэ, ядахэ районым бэрэ щаIуагъ. Джы адыгэ пщынэм ижъынч макъэ мэкIэ дэд зэрэзэхэпхыжьырэр, сыд «ионика» джы къырагъэжьагъэр? Укъыдэшъони плъэкIырэп. Пщынэо тэрэз тимыIэмэ, чэфыгъо зыхэлъ джэгуи тиIэщтэп. Джы кафем макIох, ащ джэгу щашIы унэ зиIи, зимыIи. Уищагу уихъяр дэпхыныр зыкIи къекIоу слъытэрэп.

Джэгури тэрэзэу зэхащэмэ дэгъугъэ, ар ныбжьыкIэхэм ягъэсэпIэшху. ЗэхэщэкIо дэгъум мэхьанэшхо иI, ау ащ фэдэхэри тимакIэх. Адыгэ пщынэ щымыIэжьым фэд, аккордеоныр къаштэшъ, зэкIэми ашIодахэу къырагъаIо. Тижъыхэм къакIэныгъэ къэшъо орэдхэр никъотыкъоу къырагъаIо.

Тилъэпкъ культурэ фэшъуашэп непэ изытет хъугъэр, ныбжьыкIэхэр акIырыплъынхэу пщынаохэр нахьыбэрэ зэрагъэнэкъокъузэ ашIымэ ишIогъэшхо къэкIонэу сеплъы. Щысэ зытырахын щыI — Дзыбэ Мыхьамэт, Зэфэс ГощлъапIэ, Унэрэкъо Аскэрбый афэдэхэр.

Тиорэдхэри бэрэ Iужьыхэрэп, орэдыкIэхэр амыусыжьхэрэм фэд. Ащи хэкIыжьыпIэ имыIэу щытэп, зэнэкъокъухэр нахьыбэрэ зэхащэхэзэ, орэд дэгъу зытхыгъэхэм шIухьафтын лъапIэхэр аратызэ ашIымэ, ишIогъэшхо къызэрэкIощтым щэч хэлъэп.

Тиадыгэ шъуашэ дэхэ дэд. «Налмэсымрэ» «Ислъамыемрэ» IэкIыбым зыкIохэкIэ тикъэшъуакIохэм якъешIакIи, ящыгъыни агу етIысхьэ, ари дэгъу. Тилъэпкъэгъу хэхэсхэм яджэгухэм хэбзэ дахэ зэрахэлъыр телевизорымкIэ тэлъэгъу, ахэм адыгэ шэн-хабзэхэр агъэкIодыгъэхэп, янахьыжъ инахьыжъыпIэ ит, кIалэр икIэлапIэ ит, япшъашъэхэри шIыкIашIох, пчэгум къызихьэхэкIэ дахэу къэшъох. Тэтыехэм ягъэпсыкIэ уезэгъы хъунэу щытэп. Типшъашъэхэм языфэпакIэ гум ыштэрэп. Хэта ахэр гъончэджым ыныбашъхьэ къыдэщэу, къопс псыгъор щыгъэу джэгум зыгъакIохэрэр? А пстэуми тызэдягупшысэн, дэир хэтыдзынышъ, дэгъур къэдгъэнэн фае. Джащыгъум адыгэ джэгу шъыпкъэм къытфигъэзэжьыщт.

ХЬАГЪУНДЭКЪО Щамсэт.

«Сыдигъуи зэрэхъущтыгъэу...» уагъаIо

«Нахь дэгъу зэрэхъущтым тегупшысэ, ау сыдигъуи зэрэхъущтыгъэм тетэу тиIофхэр зэшIокIых» уагъаIо лъэпкъ Iофыгъохэмк1э гупшысэ куухэм узахихьэкIэ, лъэтемытэу шIэгъэн фаехэмрэ зэкIэ адыгэ лъэпкъым фэгъэхьыгъэу шIагъэу хъурэмрэ зэбгъапшэзэ.

Тэ, хэкурысхэм, тилъэпкъ Iофхэр тишIоигъоныгъэхэм адиштэхэу? амалэу тиIэ хъугъэхэм къакIакIохэу ыкIи хэбзэ-бзыпхъэу уцугъэхэм къапкъырыкIырэ Iофыгъо шIагъохэ фэдэу, анахьэу къэралыгъо тиIэ зэрэхъугъэм ишIуагъэкIэ рекIокIыхэ зыхъукIэ, ахэм тинэбгырэ пэпчъ ышъхьэкIэ иIахь ахэлъэу зыфилъэгъужьэу тарэгушхо, тарэкъэи, тызыщытхъужьынри ахэмкIэ тшIоемыкIоп. Ау лъэпкъ гупшысэм, зэшIохыгъэн фэе Iофыгъоу тапашъхьэ итхэм, уадыгэ шъыпкъэным акупкI укъикIэу тинэбгырэ пэпчъ игупшысакIи, изекIуакIи ар гоплъхьан зыхъукIэ, къыбгурэIо узыщытхъужьызэ зыбгъэрэхьатыным, узыфэрэзэжьыным тиIофхэр зэрэпэчыжьэхэр. Анахьэу ар зыфэгъэхьыгъэр етIани хэхэс адыгэхэр ары. Адыгэхэм гъэхъагъэу тиIэмрэ чIэнагъэу тшIырэмрэ ящэчалъэ итэмэшъхьитIу чIыпIэ рэхьат имыуцохэу дэпкIай-къепкIэххэу «къангъэбылъ» зэрешIэхэрэм гу лъытэгъуае хъущтэп гуфаплъэу ащ уеплъынэу угу къызыбгъэкIырэм.

Джыри зэ къыкIэсэгъэтхъы: япчъагъэкIэ бэкIэ нахьыбэ хъоу къызэтенэгъэ адыгэ хэхэсхэм афэгъэхьыгъэ зыхъукIэ, мы зигугъу къэтшIырэ Iофыгъохэр Iофхэм язытет нахьи нахь Iэежь етIани. Шъыпкъэ дэдэм тетэу угущыIэн зыхъукIэ, хэхэсхэм ащыщ нэбгырэ зырызхэм къаIорэмрэ тэ тишIоигъоныгъэрэ непэ щыIэ хъугъэ гъэпсыкIэхэу къызшIотэгъэшIы зэкIэ хэхэсхэм яхьылIагъэуи, ау уяплъыпэмэ, ялIыкIо «пэрытхэм» ащыщыбэми язекIуакIи, ягупшысакIи икъу дэдэу уагъэразэрэп, тилъэпкъ инеущыщтым фэлэжьэнхэмкIэ непэ агъэцэкIэшъурэ Iофыгъохэм уакъыпкъырыкI хъумэ. Ар сэ сизакъоу сигулъытэу сеплъырэп, бэми къаIоу зэхэпхыщт. Джары тыгу нахь зыгъэкIодырэри ыкIи ащ дыкIыгъоу тIэ зэкIэдзагъэу, нахь тызэгурыIоу, тицIыфхэр нахьыбэу а Iофхэм нахь ахэщагъэхэу, тишъыпкъэу, тыгу къыддеIэу тыпсэун фаеу пшъэрылъ пытэ къытфэзыгъэуцурэри!

Гу зэрэлъыстэрэмкIэ (Тхьэм ащкIэ сыхэукъоу къычIегъэкI), пчъагъэм ащ елъытыгъэу шIуагъэ къытэу хъоу сеплъырэп. ГущыIэм пае, Адыгэ Хасэхэм Тыркуеми, нэмыкI хэгъэгухэми бэ хъухэу Iоф ащашIэу къатхыми, ащ тигъэгушIоу, тигугъэми закъыригъэIэтэу, ащ тетэуи узыгъэтхъэн Iофыгъуабэ къадэхъоу сеплъырэп. АщкIэ тилъэпкъэгъу хэхэсхэр згъэмысэхэу арэп, зэхэсэшIыкIы дэгъоу: ахэм зыхэс лъэпкъхэм япсихологие ащыщ хъугъэ, якъэралыгъо хэбзэ гъэпсыкIэхэм адырамыгъэштэн алъэкIырэп, бэшIагъэба яхэкужъ кIэрычыгъэхэу зыпсэухэрэр, янахьыбэм яныдэлъфыбзэр чIанагъ, якушъагъэри адыгэ кушъэжьыгъэп нахьыбэм, якушъэ орэди хэт ышIэра нахьыбэм къызэраIощтыгъэ бзэр...

«Уитехъон еплъи, плъакъо ушху» аIуагъэба тижъыхэм, амалэу ямыIагъэм адыгэ шэн-зекIуакIэу, адыгэ еплъыкIэ-шIыкIэу бэ ахифызыкIыгъэр. «УзымыгъакIорэм уигъэчъэна?» — адыгэу укъызэтенэжьыным игъэохъу хьылъэу бэ апэкIэкIыгъэр. Ары, сыгу ябгъэрэп, сыгу къео къытэхъулIэрэр, тызынэсын ылъэкIыщтыр, амалэу тимыIагъэр зыщыдгъэгъупшэу, ащ илъахъэ зетымыгъэлъахъэу, тилъэпкъ зэхэшIыкIэу тыдэрэ лъэныкъуи къыщыущыгъэу, тилъэпкъ зэхашIэу тэмабгъоу зызыIэт фежьагъэм зедгъэушъомбгъузэ пэрыохъуджэу уашъом зетымыгъэкIымэ хэкурыси, хэхэси!

Ащ фэдэ гупшысэу сыгу къитаджэхэрэм рэхьат къысамытэу, шIэгъэн фаехэм сафикъудыеу, сыгу хэткIукIызэ джыри сафэзыгъэзагъэр «Пшъхьэ умылъытэжьэу нэмыкIхэм уалъытэщтэп» зыфиIоу Хъуажъ Фахьри икIыгъэ мазэм «Адыгэ макъэм» къыригъэхьагъэр ары. Гугъэжъу Джихьан зыфэдэ цIыфыр ыкIи лъэпкъым фишIэн ылъэкIыщтэу ихэхэс гъусэхэр зэрэщыгугъыхэрэр сэ сшIэрэп, джащ фэдэуи изекIуакIэ уасэ естышъунэу слъытэрэп. Ау Джихьан илъэситIо зитхьамэтэгъэ КАФФЕД-м ия IV-рэ конгресс хэлэжьагъэу, тэ дэгъоу тшIэрэ Хъуажъ Фахьри а конгрессым изэIукIэ зэрэкIуагъэу къытхыжьыгъэм укъыпкъырыкIымэ (джары сэ IэубытыпIэ сшIырэр), Гугъэжъу Джихьан ащ ыпэкIэ, илъэситIукIэ узэкIэIэбэжьымэ, цыхьэ фашIи, шIукIэ щыгугъхэу илъэситIу пIалъэ зиIэ IэнатIэу ратыгъагъэм пшъэрылъэу къытырилъхьэщтыгъэр ежь ышъхьэкIэ иеплъыкIэ горэхэм атемыфапэщтыгъэми, зыгорэкIэ а лъэхъаным цыхьэ къызэрэфашIэу къызэрэщыгугъыхэрэ мандатым къыпкъырыкIызэ, докладыр къышIы зэхъум «шовинистхэм япартие ыжэкIэ къэгущыIэу пшIуигъэшIыныр» тефэщтыгъэп, ау тэри тишIошъхъуныгъэ пытэкIэ ащ ипшъэрылъыгъэр — Фахьри ащ къыIопхъагъэкIэ къыригъэкIухэу зигугъу къышIыхэрэр ары итхыгъэ: «...адыгэр зынэсыгъэр, ыбзэ зыфэдэр, илъэситIукIэ узэкIэIэбэжьымэ, зэрэщытыгъэм нахьи нахь дэй зэрэхъугъэр, псынкIэу зэрэкIодырэр, тикъуаджэхэм адэт еджапIэхэм тызыщеджэшъун фэдэ горэхэр елбэтэу ащагъэпсын зэрэфаер, арэу мыхъумэ, адыгабзэр мы чIыналъэм убыхыбзэм фэдэу зэрыщыбзэхыжьыщтыр, ар тырку лъэпкъымкIи емыкIушхо зэрэхъущтыр (тырку лъэпкъым щыщхэу зэфэсым къекIолIэгъэ лIыкIохэм зэхарагъэхынышъ, ащ яакъыл къыгъэуцунэу ащкIи — **М.Р.**) хэмыкIокIэжьыщт бжьыгъэ шIуцIэу дунаим къызэрэщыфалъэгъущтыр, тихэкужъ екIурэ гъогур къытфызэIуахын зэрэфаер, тикъэралыгъуитIу — Тыркуемрэ Урысыемрэ — язэпхыныгъэ нахь пытэ зэрэтшIоигъор, ар лъэныкъуитIумкIи зэрэфедэр». Ары, «ар къыIогъагъэмэ нахь федэ къыхьыщтыгъэшъ Iо хэлъэп, ау «бэрэ зэрэхъу хабзэу ари хъугъэ», гухэкIми.

Узэгупшысэнэу бэ хэлъыр ащ. Хэмыукъорэ щыIэп, ау лъэпкъ зэфэсышхом ипчэгу адыгэхэм яIофыгъохэм чIыпIэ нахь ин щаубытын фэягъэу къысщэхъу. Бэ упчIэу шъхьэм къихьэрэр. Хэта ар зизэфэсыгъэр, сыда пшъэрылъ шъхьаIэу иIагъэр, тырку партиехэм язэнэкъокъу фэдэу агъэпсын ямурадыгъа? Мы къатIорэр ежь Хъуажъ Фахьри игущыIэхэми къагъэшъыпкъэжьы: «Джы нэс тихасэхэм ащ фэдэу зы партие горэм игъусэхэу зыкIи зыкъагъэлъэгъуагъэп. Фашист-шовинист партиехэм зыкIадебгъэштэн щыIахэп. Ежь Фахьри къызэритхыгъэмкIэ, КАФФЕД-м ихэсашъхьэ оппозиционнэ партием (нэмыкIэу къэпIонэу хъумэ, тыркуе шовинист партием) нахь зыфикъудыи фэдэу къэлъэгъуагъ».

ТынаIэ тетыдзэн: КАФФЕД-м итхьамэтэ Гугъэжъу Джихьан закъо иеплъыкIэп джы зигугъу къышIырэр, хэсэшъхьэ псаур (ащ нэбгырэ 11 хэт) ары. Адэ ара узэрэщыгугъыпхъэу щытыгъэр хэсэшхом иIофшIэн? Хьау, джыри хьау!

КIо зэкIэ дэеу хъугъэ сIорэп. Уегъэразэ «зэIукIэшхом къекIолIэщтхэм алъагъэIэсмэ ашIоигъо гупшысэ куухэр зыхэлъ псэлъэ щэрыохэр залэу зэрысхэм идэпкъхэм къызэрапалъэгъагъэхэм. Ахэм ащыщэу «Мы чIыналъэм тпсэ фэтты зэхъум, тэ тыркубзэр тшIахэщтыгъэп, джы тиныдэлъфыбзэ тшIэжьырэп», зыфиIорэм тыркухэмкIэ нахь фэгъэкIуатэ иIэу сеплъыми, ащ уезэгъыщт. Баскхэм ягущыIэ щэрыуи хэпхыни, хэплъхьани щыIэп: «Бзэр дунаим зыкIытекIодыкIырэр ащ рыгущыIэхэрэм япчъагъэ зэрэмакIэр арэп, а бзэр зышIэхэрэр ащ зэрырымыгущыIэхэрэр ары нахь». Тэрэз дэд ар! Убых лъэпкъым щыщ исыжьба Тыркуем? Ис. Ау убыхыбзэр кIодыгъэу алъытэ, рыгущыIэрэ щыIэжьэпышъ. Тэри ащ фэдэ къытэмыхъулIэнэу тыфаемэ, тицIыкIуи тиини, цIыф къызэрыкIуи, министри, депутати, президенти адыгэу залъытэжьымэ, тиныдэлъфыбзэ чIарэмын! КъызгурыIорэп: лъэпкъым урилIыкIоу, ДАХ-м уритхьаматэу, тилъэпкъэгъухэу хымэбзэ хьафым «ыумэхъыгъэхэм» уахэхьагъэу адыгабзэкIэ зэфэсышхом укъыщымыгущыIэныр сыдым щыща? Ар емыкIу, игъуаджэ, япэсыгъэп Ажьахъо Къаншъаубыйи, лIыкIо купым инахьыжъэу Тау Пщыкъани, нэмыкIхэми. Ар зекIокIэ дэеу ары сэ сызэреплъырэр. «Унэм зыщыгъаси, хасэм кIо» заIуагъэр тыгъуасэп, непэп ныIа! ЗэрэхъурэмкIэ, Къалмыкъ Юрэ, Шъхьэлэхъо Абу афэдэхэу агукIи, апсэкIи адыгэлI трибунхэм, ораторхэм, бзэм иIэшIугъэрэ ибайныгъэрэ фэкъулайхэу зыгъэлъэгъошъущтыгъэхэм афэдэхэмкIэ щыкIэгъэшхо фэхъу фежьагъ ДАХ-ми.

Бэ къэпIон плъэкIыщтыр тилъэпкъ Iофыгъохэм язытеткIи, ахэм язэшIохын тызэрэфэлажьэрэмкIи. Ар нэрылъэгъу къытфашIыгъ КАФФЕД-м ихэсашъхьэ отчетэу конгрессым къыщишIыгъэми, кIэу хэсашъхьэр зэрэхадзыжьыгъэми. Гухэлъ дахэхэр зыдаIыгъэу зэIукIэшхом тилъэпкъэгъухэр екIолIэгъагъэхэми, сыдигъуи зэрэхъу хабзэу хъугъэ...

МЭХЪОШ Руслъан.

Iотэжь

ЧЭЩ КIАХЭМ КЪЫХЭКIЫГЪЭР

КIымэфэ чэщхэр кIыхьэхэми, къоджэдэсхэр пасэу мэгъолъыжьых. Ары егъашIэм зэрэгъэпсыгъэр: тыгъэм дэгъолъыжьых, тыгъэм къыдэтэджыжьых. МэкъумэщышIэмэ ар янызбжьырэ хабз. ЕтIани заор, Хэгъэгу зэошхоу кIорэр къыхэхьажьыгъэшъ, пфэхъу-пфэмыхъуми, псынкIэу гъолъыжьыгъэныр нахьышIукIэ къыхэохы. Мэзахэ къызэрэхъоу остыгъэхэр хамыгъэнэнхэм алъыплъэнхэу пшъэрылъ зыфашIыгъэ цIыфхэм къуаджэр къакIухьэ. Нэфынэ дэпсыпIэ ямыIэу шъхьаныгъупчъэхэр зэтегъэпсыхьагъэхэми, остыгъэр хэбгъэнэныр къыпфадэрэп. Мэзих щэхъу тетыгъо хэкум щызимыIэгъэ фашистхэу зэкIафагъэхэр зэралъэкIэу къызэцэкъэкIых. Пчыхьэ къызэрэхъоу, IэнатIэу зэрахьэрэр аухьэдэгъырэм фэдэу, гъуахъомэ, гырзыхэзэ пыим исамолетхэр къежьэх, Краснодар лъэныкъом узыплъэкIэ, мэшIо лыгъэу стырэм ыбзэгухэр къыдэкIуаех; ахэм ашъхьагъыкIэ кIочIэшхо зиIэ прожекторхэм янэфынэ, Iэ кIыхьэ зэблэухэу, ошъогум щэлъыхъо. Къалэм къышъхьарыбыбэрэ самолетхэм алъэхъух, нэфынэ зэхаохэмкIэ къызыхагъэщыхэкIэ, яох, мэшIо устхъор ошъогум къетэкъохэу залъэгъукIэ, кIэлэ мыдаIоу зэдэджэгухэрэр дэпкIаех, къэшъох «А охыжь, сикъош, а охыжь!» — зэдырагъаштэу мэкуох. Джащ фэдэу къызщыхэкIырэм унэм тыкъелъэдэжьышъ, тянэ-тянэжъхэр тэгъэгушIох. Тызэресэжьыгъэу, IэшIу-IушIу горэ къытIэкIалъхьэ.

Мызэгъэгурэ пчыхьэр рэхьатыгъ. Къэлъэшын нэшанэ зиIэ хыжь макIэ къепщэщтыгъ. Жьыбгъэм тыхэтэу тыджэгуныр тиджэгъуагъ, арыти, «шъхьадж иунэ дышъэ лъакъо, тэ тиунэ — чэм лъакъо» тэзэрэгъаIуи, тэ, хьэблэ кIалэхэр, тызэбгырыкIыжьыгъэх.

Тызагъэшхахэм, хьаку машIом къипсырэ нэфынэр тиостыгъэу, пхъэнтIэкIу шъхьэко кIыхьэм нэбгырищыми тытетIысхьагъ: сэры, сшынахьыкIэ Айтэч, сшыпхъу нахьыжъэу Сар (тянэ ЦIыкIужъыекIэ ащ еджэщтыгъ). Тшыпхъу «тфы» закIэкIэ еджэщтыгъ, бэмэ яджэщтыгъ, Iуш цIыкIум зэшитIур тигъэтхъэжьыщтыгъ: пшысэхэр къытфиIуатэщтыгъэх, тхылъхэм къытфяджэщтыгъ, «Къышъуфэсхьыгъ сэ, къышъуфэсхьыгъ сэ... Мы тIэкIу дэдэр къышъуфэсхьыгъ» ыIозэ. Джащ дыхэтэу кIэщыгъо горэхэр къытфищэфыщтыгъэх: гъэгъугъэхэр, хьалыжъу, хьалыжъый зыфэпIощтхэр.

Тызэпшъым, типIэмэ тякIужьыгъэу тыщылъыгъ. Бэри пэмылъэу чъыем тыхилъэшъуагъ. Чъыяпэ зытыдзыгъэ ужым сыкъыхэущыкIыгъ. Хыжьыр къызэрэлъэшыгъэр къызэхэсшIагъ: чъыг шъхьапэхэр къэшъуих, къызилъыкIэ, пчъэм зыгорэ къеIункIы пшIуигъэшIэу, гур къегъэтхытхы. ТIэкIу тешIагъэу шъхьаныгъупчъэм къытеохэрэм фэдэу къысшIошIыгъ. Жьыбгъэр телъхьагъу сшIи, зысыушъэфыгъ. Тео макъэр зэпыущтыгъэп. Мыщ дэжьым тяни къэгумэкIыгъ: «А, Гощнан, — джары сянэжъ зэреджэщтыгъэр, — зыгорэ къытеоу къысщэхъу...» Сянэжъ ымакъэ къэIугъ: «Жьыбгъэр арэу къычIэкIын». Ауми ышъхьэ къыIэти, ытхьакIумэхэр кIигъэзыкIыгъэх. Нэужым къыкIэлъыкIуагъ: «Ары Iай», — ыIуи, къэтэджэу фежьагъ. Тянэ мыщ дэжьым къэлъэIуагъ: «А, Гощнан, Iупхыкъон...» Тэри лъэIонымрэ гъынымрэ амакъэ къызэхэтхыгъ: «Пустите, пожалуйста, пустите! Моего сыночка убили...»

Тянэжъ пчъэр зыIуехым, урыс бзылъфыгъэм, ядэжь ифэжьыгъэм фэдэу, зыкъыжэхидзагъ, итхьаусыхэ ымыухэу къыIощтыгъ: «Как я буду жить? Как я буду жить?.. Отец тоже пал на войне...»

Iэщыфэ-лъэщыфэ ышIызэ, чэщ кIахэм къыхэкIыгъэ бзылъфыгъэр унэм къырищагъ. МэшIоIум IуигъэтIысхьагъ, хьакушъхьэм тет шхын шIыгъэхэм алъыIэбагъ. Ащ фэдизым, Iанэр сянэжъ къегъэхьазырыфэ, урыс бзылъфыгъэ тхьамыкIэм ихьэдагъэ зэпыугъэп: «Моего сыночка убили... Как я дальше буду жить?..» Ыгъашхи, тIэкIу нахь къызэIэсэжьым, урыс бзылъфыгъэм къехъулIагъэр щатэмэ, пчъэзэ къыIотагъ: «С сыночком на руках я поехала к матери в Краснодар. Вскоре город начали сильно бомбить. Опасаясь за меня и сыночка, она настояла, чтобы мы покинули город, несмотря на сумерки...»

ТIэкIу-тIэкIузэ зэкIэми щыгъуазэ тыхъугъ бзылъфыгъэр къутырэу Городскоим зэрэщыщым. Гъогубгъумэ заридзызэ, чэщ гъогум тетэу зисабый къэзыгъэнэн зыгу хэлъыгъэм ыпсэ кIэрачыгъэр щэ гъорыкIом ыхьыгъ. Зэрэщтагъэм къыхэкIэу, ышIэрэри ымышIэжьэу, сабый хьадэр гъогум пэIудзыгъэ чъыг чIэгъым къуанцэхэмкIэ чIигъэбылъхьи, сыгусыбгъэ ыIозэ, ышъхьэ къырихьыжьэжьыгъ. Iэсэн ылъэкIырэп: «Моего сыночка убили... Как я буду дальше жить?..»

ЗэшитIум тшъхьэхэр чыхIэным къызэрэчIэтхыгъэхэр бзылъфыгъэ тхьамыкIэм зелъэгъум, игъын джыри нахь къэлъэшыгъ: «Какие вы счастливые! Ваши дети живы...»

Мыщ дэжьым тянэжъ ар зэригъэIэсэщтым еусагъ: «А, Пэхъу, мы тхьамыкIэр Iэсэщтэп. Угозгъэгъуалъхьэ сшIоигъу...» — ыIуагъ.

ИлъэсипшI зымыныбжь кIалэр гъэдэIогъошIути, сянэжъ ыIорэр сшIагъэ: унищым азыфагурэм чэщ кIахэм къыхэкIыгъэ хьакIэмрэ сэрырэ тянэжъ тычIищагъ. Унэр фэбэпIагъ. ПIэр къызэтырихи, тянэжъ тигъэгъолъыгъ. МыдыкIэ бзылъфыгъэ тхьамыкIэр мэгуIэжьы, «Сыночек мой... сыночек!..» — еIошъ, ыбгъэ сыкIегулIэ, етIанэ «Моего сыночка убили!.. Как я буду дальше жить?» — мыгъор зэпыурэп.

Игъынрэ идэхэшIагъэрэ зэхэтэу чъыер къыстырагъао. «Сыночек мой... сыночек!..» — игугъу нэпсы стырэу къыхьырэр сыбгъашъо къызэрэтелъадэрэр къызэхэсэшIэ.

ПЭНЭШЪУ Хьазрэт.

ТекIоныгъэм ия 65-рэ илъэс ипэгъокI

ЛIЫХЪУЖЪНЫГЪЭМ ЛIЭУЖХЭР ЗЭРЕПХЫХ

Хэгъэгу зэошхом ТекIоныгъэр къызыщыдахыгъэр илъэс 65-рэ зэрэхъурэм ипэгъокIэу военнэ-патриотическэ, интернациональнэ пIуныгъэм афэгъэхьыгъэ зэхахьэхэр Адыгэ Республикэм щэкIох. Афганистан дзэ къулыкъур щызыхьыгъэхэмрэ Хэгъэгу зэошхом иветеранхэу Мыекъуапэ дэсхэмрэ тыгъуасэ офицерхэм я Унэ щызэIукIагъэх.

Адыгэ Республикэм и Парламент идепутатэу, Афганистан дзэ къулыкъур щызыхьыгъэмэ яобщественнэ организациеу АР-м щызэхащагъэм ипащэу Мырзэ Джамбэч зэхахьэм къызэрэщиIуагъэу, Хэгъэгу зэошхом ехьылIэгъэ къэбархэм ныбжьыкIэхэр нахьышIоу ащыгъэгъозэгъэнхэм фэшI заом имашIо зыпэкIэкIыгъэхэм нахьыбэрэ кIэлэеджакIохэр аIугъэкIэгъэнхэ фае. Афганистан дзэ къулыкъур щызыхьыгъэхэмрэ Хэгъэгу зэошхом иветеранхэмрэ гущыIэгъу зызэфэхъухэкIэ, псынкIэу зэгурэIох. Заом икъиныгъохэр гукIэ аушэтыгъэшъ, зэфэхьысыжьэу ашIырэм, зэкъошныгъэм, мамырныгъэм ямэхьанэ къызэремыIыхырэм ныбжьыкIэхэр щагъэгъозэнхэр япшъэрылъ лъапIэу зыфалъытэжьы.

Мыекъуапэ иадминистрацие ипащэ игуадзэу Сергей Стельмах зэIукIэм хэлэжьэрэ ветеранхэм къафэгушIуагъ. ЛIыгъэу зэрахьагъэм осэ ин зэрэфашIырэм С. Стельмах къытегущыIагъ. ЗэрэсымаджэхэмкIэ къыхэкIэу зэIукIэм къекIолIэн зымылъэкIыгъэхэм ядэжь кIощтых, Хэгъэгу зэошхом ТекIоныгъэр къызыщыдахыгъэр илъэс 65-рэ зэрэхъугъэм фэгъэхьыгъэ медальхэр аратыжьыщтых.

Медальхэр тыгъуасэ зыфагъэшъошагъэмэ ащыщых Мария Даниловар, Сергей Григорян, Алыбэрд Лъэустэнбый, Владимир Абакумчик, Виталий Смирновыр, Георгий Третьяковыр, Александр Цыпциныр, Хьаткъо Налбый, нэмыкIхэри.

Медальхэр заом иветеранхэм язытыжьыгъэхэр Афганистан дзэ къулыкъур щызыхьыгъэхэр ары. Ринат Рахматулиным янэу Марие медалыр зэрэратыжьыгъэм макIэп уззэригъэгупшысэрэр. Мырзэ Джамбэч, Талъэкъо Аслъан, Талъэкъо Юр, нэмыкI дзэкIолI-интернационалистхэр Хэгъэгу зэошхом иветеранхэм афэгушIуагъэх, зэгоуцохэзэ нэпэеплъ сурэтхэр зытырарагъэхыгъэх.

Ринат Рахматулиныр военнэ-патриотическэ клубэу «Фениксым» ипащ. НыбжьыкIэу ащ хэтхэр зэхахьэм хэлэжьагъэх, ветеранхэм гущыIэгъу зэрафэхъугъэхэм дакIоу, къэгъагъ Iэрамхэр аратыгъэх, тапэкIи зэрэзэIукIэщтхэм, IофшIэнэу зэдагъэцэкIэщтым зэдегупшысагъэх.

Адыгэ Республикэм ивоеннэ комиссарэу Александр Авериныр Хэгъэгу зэошхом иветеранхэм, Афганистан дзэ къулыкъур щызыхьыгъэмэ ТекIоныгъэм ия 65-рэ илъэс фэгъэхьыгъэу къафэгушIуагъ. ЛIэуж зэфэшъхьафхэр зэIукIэм зэрэхэлажьэхэрэр Iофыгъо дэгъукIэ ащ ылъытагъ. НыбжьыкIэхэм шIэжь яIэу пIугъэнхэм, гукIэгъу ахэлъэу щыIэныгъэм игъогу рыкIонхэм афэшI, военнэ-патриотическэ, интернациональнэ пIуныгъэм афэгъэхьыгъэ зэIукIэхэр щыIэныгъэм епхыгъэхэу зэхащэщтых.

Сурэтхэр зэхахьэм къыщытырахыгъэх.

Тиконцертхэр

ЩЫIЭНЫГЪЭМ ФЭУСЭРЭМ ЕДЭIУГЪОШIУ

Орэдусэу, орэдыIоу, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние иэстраднэ ансамблэу «Ошъутенэм» ихудожественнэ пащэу ХьэкIэко Алый ипчыхьэзэхахьэ Мыекъуапэ щыкIуагъ. Концертыр АР-м изаслуженнэ артистэу Сихъу Станислав зэрищагъ.

Лъэпкъ культурэмрэ искусствэмрэ зыщагъэлъэпIэрэ унагъом ХьэкIэко Алый щапIугъ. Орэдэу ыусыхэрэр къыблэ шъолъырым, Москва, тилъэпкъэгъухэр зыщыпсэурэ хэгъэгухэм ащэжъынчых. ЦIэмэзрэ хьакIэмрэ афэгъэхьыгъэ музыкальнэ произведениехэр артист макIэп къэзыIорэр. Композиторэу Гъот Аслъан «СихьакIэр» мэкъэ IэтыгъэкIэ къызыхидзэкIэ, искусствэр зикIасэхэр Iэгу зэрэфытеощтыгъэхэр тщыгъупшэрэп.

УсакIом иIофшIагъэ зэрэлъыкIуатэрэм улъыплъэ зыхъукIэ, зэфэхьысыжьхэм апэу къахэбгъэщы пшIоигъомэ ащыщ творчествэм епхыгъэ амалхэр зэригъэфедэхэрэр. ХьэкIэко Алый, лъэныкъуабэ къызэлъиубытызэ, искусствэм зэрэщылажьэрэр пчыхьэзэхахьэм къыщаIуагъ. Композиторыр щыIэныгъэм пэблагъэу зэрэтхэрэм ишIуагъэкIэ, хъугъэ-шIагъэхэр нахьышIоу къыреIотыкIых. ХьэкIэко Алый иныбджэгъухэр, инэIуасэхэр Адыгэ Республикэм изакъоп зыщыпсэухэрэр. Сыбыр, Москва, нэмыкIхэми Iоф ащызышIэрэ иныбджэгъумэ афэгъэхьыгъэ орэдхэр ыусыгъэх. Адыгэу Урысыем ишъолъырхэм арысхэр нахьыбэрэ зэлъыкIонхэм, зэщымыгъупшэнхэм афэшI телефонкIэ зэрэзэфытеохэрэм дакIоу, искусствэм зэфищэнхэ ылъэкIыщтэу А. ХьэкIаком ылъытэзэ, афиусыгъэ орэдхэр пчыхьэзэхахьэм къыщиIуагъэх.

Мыекъуапэ иорэдкIэ концертыр къаухыгъ. Оркестрэм орэдышъохэр пчыхьэзэхахьэм къыщыригъэIуагъэх. Артисткэ ныбжьыкIэхэу Жьакъщэкъул Маринэрэ ШатIэкъо Маринэрэ А. ХьэкIаком къыдежъыугъэхэм ащыщых.

Концерт ужым гущыIэ фабэхэр ХьэкIэко Алый къыфаIуагъ Адыгэ къэралыгъо университетым ипректорэу Хъунэго Рэщыдэ, АР-м и Камернэ музыкальнэ театрэу Хьанэхъу Адамэ ыцIэ зыхьырэм ихудожественнэ пащэу Сулейманов Юныс, АР-м и Лъэпкъ театрэ иартистхэу Хьакъуй Аслъанрэ Джолэкъо Рэщыдэрэ, культурэм бэрэ щылэжьагъэу Абрэдж Альмир, ансамблэу «Жъыум» музыкэмкIэ ипащэу Кушъу Светланэ, орэдыIоу Емыж Нурбый, нэмыкIхэми. Ащ фэдэ концертхэу щыIэныгъэр къэзыIуатэхэрэр нахьыбэрэ зэхащэнхэ фаеу пчыхьэзэхахьэм хэлэжьагъэмэ къаIуагъ.

АР-м и Къэралыгъо филармоние идиректор шъхьаIэу, УФ-м культурэмкIэ изаслуженнэ IофышIэу, АР-м искусствэхэмкIэ изаслуженнэ IофышIэшхоу Хъот Заур усакIом щыIэныгъэр ылъэгъун зэрилъэкIырэр Алый итворчествэ къыщиIотагъэу ылъытагъ. Концертым изэхэщэнкIэ ХьэкIэко Алый IэпыIэгъу къыфэхъугъэмэ лъэшэу афэраз. Мыекъуапэ иадминистрацие ипащэу Михаил Черниченкэм, АР-м и Къэралыгъо филармоние идиректор шъхьаIэу Хъот Заур, нэмыкIхэми афэразэу ащ1э къыриIуагъ. Концертыр еплъыгъэмэ агу рихьыгъ, Адыгэ къэралыгъо университетым, нэмыкIхэми ащ фэдэ пчыхьэзэхахьэ ащыкIощтэу къэбар зэхэтхыгъэшъ, искусствэр зикIасэхэм А. ХьэкIаком итворчествэ нахьышIоу зыщагъэгъозэн алъэкIыщт.

Сурэтым итхэр: **Хъот Заурэ ХьэкIэко Алыйрэ зэдэгущыIэх.**

НэкIубгъом итхэр зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбый.